

Etableringskurs på folkhögskola

— Perspektiv på folkbildning som arbetsmarknadsåtgärd

Etableringskurs på folkhögskola

— Perspektiv på folkbildning som arbetsmarknadsåtgärd

Publicerad av Folkbildningsrådet

FÖRFATTARE: Erik Lindell, Erica Righard, Jens Lejhall

OMSLAGSILLUSTRATION: Emma Hanquist

GRAFISK FORM: Pasadena Studio

TRYCKERI: Billes, 2017

ISBN: 978-91-88692-66-5

www.folkbildningsradet.se

Förord

Folkbildningen är djupt engagerad i de människor som kommer nya till Sverige. Studieförbund och folkhögskolor deltar såväl i mottagandet av asylsökande som i det mer långsiktiga arbetet för nyanländas etablering i samhället och på arbetsmarknaden. Ett exempel är Etableringskurs på folkhögskola, som har funnits sedan 2014. Etableringskursen bygger på ett samarbete mellan landets folkhögskolor och Arbetsförmedlingen, och kan ingå i den tvååriga etableringsplan som Arbetsförmedlingen upprättar för nyanlända som fått uppehållstillstånd. Under 2016 erbjöds kursen vid 108 folkhögskolor och nästan 3 500 personer deltog.

I Folkbildningsrådets rapport *Etableringskurs på folkhögskola – Perspektiv på folkbildning som arbetsmarknadsåtgärd* analyseras etableringskursen ur olika perspektiv: Hur fungerar den som arbetsmarknadsåtgärd? Som folkbildning? Som uppdragsutbildning inom folkhögskolan? Som kontaktyta mot det civila samhället? Och hur ser folkhögskolornas förutsättningar att genomföra kursen ut? Här uppmärksammas bland annat samarbetet mellan folkhögskolan och Arbetsförmedlingen, som innebär att myndighetens och folkbildningens regelverk och arbetssätt ska kombineras. Rapporten undersöker hur olika sätt att organisera kursen påverkar dess folkbildningsmässighet, och analyserar kursens betydelse för deltagarnas etablering.

Folkbildningsrådet har följt upp Etableringskurs på folkhögskola varje år sedan 2014. Den här rapporten kompletterar de tidigare uppföljningarna med en fördjupande analys.

Uppföljningen har genomförts av: Erik Lindell, Furuboda folkhögskola, Erica Righard, Malmö högskola och Jens Lejhall, Västra Götalandsregionen.

Stockholm den 16 oktober 2017

Maria Graner

Generalsekreterare

Innehåll

Förord	3
Innehåll	4
Sammanfattning	7
1 Inledning	11
Tidigare uppföljningar	11
Uppföljningsuppdraget	12
Genomförande	13
Disposition	15
2 Bakgrund	17
Folkbildning som arena för integrationsinsatser	17
Folkhögskolan som utbildningsform	19
Etableringskurs på folkhögskola	21
3 Lokala förutsättningar för att bedriva kursen	29
Samarbete och anvisningar	29
Gruppsammansättning och nivåindelning	33
4 Organisering, pedagogik och innehåll	37
Varierande innehåll	37
Varierande bemanning och organisering	40
Folkhögskolepedagogik och deltagarpåverkan	43
En del av folkhögskolan?	45

5 Kursens betydelse för deltagarnas etablering	49
Etablering bland nyanlända med kort utbildning	50
Kursens betydelse för deltagarna	50
6 Avslutande diskussion	55
Med samarbete som grund	55
Folkbildning på uppdrag och som insats	56
Målgruppens möte med folkhögskolan	57
Kursen som kontaktyta mot civilsamhället	58
Frågor att undersöka vidare	59
Referenser	61
Bilaga 1: Statistik	65
Bilaga 2: Projektbeskrivning	75

Sammanfattning

Arbetsförmedlingen ska upprätta en tvåårig etableringsplan för nyanlända som har fått uppehållstillstånd i Sverige. Planen ska innehålla olika aktiviteter som underlättar etablering i arbetslivet.

Etableringskurs på folkhögskola är en sex månader lång utbildning som sedan 2014 kan ingå i etableringsplanen. Den genomförs i samarbete mellan lokala arbetsförmedlingar och folkhögskolorna. Arbetsförmedlingen anvisar deltagare och kursen ska bygga på folkhögskolans arbetssätt och metoder. Under 2016 erbjöds etableringskursen vid 108 folkhögskolor och nästan 3 500 personer deltog.

Kapitel 1. Inledning: Rapporten inleds med en genomgång av Folkbildningsrådets tidigare uppföljningar av etableringskursen. Därefter presenteras uppföljningsuppdraget, som bland annat pekar ut fyra dimensioner som utgångspunkt för analysen: Kursen sedd som uppdragsutbildning på folkhögskola; som arbetsmarknadsåtgärd; som kontaktyta mot civilsamhället; som folkbildning.

Kapitel 2. Bakgrund: Utifrån en kort beskrivning av hur civilsamhällets och folkbildningens roll i integrationsarbetet har stärkts över tid, samt en beskrivning av folkhögskolan som utbildningsform, visas hur etableringskursen kom till och hur kursen har utvecklats över tid när det gäller antal platser och deltagare.

Under perioden 2014–2016 ökade antalet deltagande folkhögskolor från 49 till 108, antalet fördelade platser från 800 till 4 000 och antalet deltagare från ca 1 000 till nästan 3 500.

Kapitel 3. Lokala förutsättningar för att bedriva kursen: Arbetsförmedlingens anvisningar av deltagare, och överhuvudtaget samarbetet mellan folkhögsko-

lan och Arbetsförmedlingen, beskrivs och analyseras. Ett välfungerande samarbete bygger ofta på personliga kontakter mellan folkhögskolan och lokala arbetsförmedlare. Samarbetet med Arbetsförmedlingen är en avgörande förutsättning för kursernas genomförande, till exempel avseende vilken volym som verksamheten får, gruppindelning och nivåindelning.

Kapitel 4. Organisering, pedagogik och innehåll: Folkhögskolorna bemannar och organiserar etableringskursen på olika sätt. Analysen visar bland annat att etableringskursen inte sällan integreras med kurser i SFI och bemannas med SFI-lärare och att den då präglas av den kursplan som gäller för SFI. Utan kopplingen till SFI blir kursen mer lik reguljära folkhögskolekurser. Många folkhögskolor arbetar systematiskt för att integrera etableringskursen med annan verksamhet – lärare delar sin undervisning mellan etableringskursen och andra kurstyper och kontaktytor skapas mellan deltagarna. Men uppföljningen visar även på ”osynliga barriärer” och olikheter i villkor som skapar avstånd mellan etableringskursen och annan verksamhet.

Kapitel 5. Kursens betydelse för deltagarnas etablering: I kapitlet konstateras inledningsvis att det inte går att ha alltför höga förväntningar på att denna uppföljning ska kunna visa på etableringskursens betydelse för deltagarnas etablering. Det beror dels på att kursen utgör en insats bland flera andra i deltagarnas tvååriga etableringsplaner, dels på att den bara funnits sedan 2014 och det därmed inte är möjligt att uttala sig om eventuella effekter på lång sikt.

Kursens omedelbara betydelse består bland annat i att den sätter deltagare i kontakt med skolvärlden, och att den innebär en väg ut från hemmet och in i samhället – kanske framför allt för de kvinnliga deltagarna. Vid vissa av de besökta folkhögskolorna engageras även det civila samhället i etableringskursen, i första hand idrottsföreningar.

Kapitel 6. Avslutande diskussion: I det avslutande kapitlet diskuteras etableringskursen sedd som arbetsmarknadsåtgärd och uppdragsutbildning, och som folkbildning och kontaktyta mot civilsamhället.

De företrädare för Arbetsförmedlingen som intervjuats ser positivt på kursen. Man beskriver att den fyller ett behov hos de nyanlända deltagarna, som lär sig svenska i en stimulerande folkhögskolemiljö. Också deltagarna är nöjda, även om flera beskriver att de i början kan ha svårt att förlika sig med

folkhögskolans fria pedagogiska form. Att etableringskursen ingår i deltagarnas tvååriga etableringsplan innebär för det mesta att det inte finns någon naturlig fortsättning för dem inom folkhögskolan. Efter avslutad etableringskurs är det dags för nya arbetsmarknadspolitiska åtgärder i Arbetsförmedlingens regi.

Hur ”folkhögskolemässig” kursen kan anses vara varierar, bland annat beroende på om den knyts till folkhögskolans SFI-undervisning och det formella regelverk som följer med denna. Även kursens geografiska placering – vid själva folkhögskolan eller utlokaliserad till en filial – spelar roll.

Författarna avslutar med tre områden att undersöka vidare när det gäller folkhögskolans arbete med särskilda insatser och samhällsuppdrag:

- folkhögskolans förmåga att nå och arbeta med nya målgrupper i allmänhet och nyanlända i synnerhet
- möjligheter och utmaningar att integrera nya uppdrag med befintlig verksamhet
- hur folkhögskolan kan utveckla sin så kallade särart samtidigt som nya finansierings- och styrningsmodeller införs inom folkbildningen. ■

1 Inledning

Etableringskurs på folkhögskola är en insats för personer som ingår i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Det är en kurs som är sex månader lång och innehåller studier i svenska med orienterande och arbetsförberedande insatser. Insatsen bygger på ett samarbetsavtal mellan Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet och genomförs i samarbete mellan det lokala arbetsförmedlingskontoret och den enskilda folkhögskolan. Arbetsförmedlare anvisar kursdeltagare och kursen ska bygga på folkhögskolans arbets sätt och metoder. Sedan starten år 2014 har antalet studieplatser successivt utökats.

Denna uppföljning har en bred ansats. Den svarar på frågor om hur vi kan förstå Etableringskurs på folkhögskola som uppdragsutbildning, som arbetsmarknadsåtgärd, som folkbildning och som kontaktyta mot civilsamhället.

TIDIGARE UPPFÖLJNINGAR

Folkbildningsrådet återskärar till Arbetsförmedlingen årligen och har även gjort en kvalitativ uppföljning år 2015. Återskärningen av kursen det första året, 2014, är mer omfattande än övriga återskärningar och bygger på statistik; en fokusgruppsintervju med lärare och projektledare från sex olika folkhögskolor samt intervjuer med rektorer, projektledare, lärare och deltagare vid fem folkhögskolor. Den visar att kursen i hög grad utgår från deltagarna och deras behov, detta gäller både språkundervisningen och de orienterande och arbetsförberedande insatserna. Den pekar även på att ett fungerande samarbete med arbetsförmedlare på det lokala arbetsförmedlingskontoret är en viktig framgångsfaktor.¹

Uppföljningen av kursen år 2015 har en mer kvalitativ ansats och bygger på enskilda intervjuer med 28 kursdeltagare och två fokusgruppintervjuer

1 Etableringskurs på folkhögskola 2014.

med lärare och skolledare från fem folkhögskolor. Slutsatserna lyfter bland annat fram de utmaningar som samarbetet med Arbetsförmedlingen innebär, exempelvis att Arbetsförmedlingens anvisningar skapar heterogena grupper, kortsiktig framförhållning med efterföljande planeringsproblem och återkommande personalbyten. Rapporten lyfter vidare fram att även om deltagarna har olika utbildningsbakgrund och yrkeserfarenhet, så är det en relativt stor andel som står långt ifrån arbetsmarknaden. Författaren menar att det därför är viktigt att ha realistiska förväntningar på vad de arbetsförberedande insatserna ska uppnå. Av uppföljningen framgår också att folkhögskolans pedagogiska form upplevs som främmande för många av deltagarna samt att etableringskursen både innebär en utmaning och chans till utvecklingsarbete för folkhögskolorna.²

Folkbildningsrådet återrapporeringar för åren 2015 och 2016 innehåller bland annat deltagarstatistik och uppgifter om kursens måluppfyllelse.³ Den senaste återrapporeringen för år 2016 lyfter bland annat fram att på vissa skolor är många av kursdeltagarna analfabeter, vilket är en resurskrävande grupp att arbeta med, att en del folkhögskolor har svårt att fylla sina platser samt att folkhögskolan har förutsättningar att jobba mer systematiskt med att ta till vara kursdeltagarnas meriter och behov.

UPPFÖLJNINGSUPPDRAGET

Folkbildningsrådet har formulerat en projektbeskrivning där uppföljningsuppdraget definieras. En och samma projektbeskrivning gäller för uppföljningen av Etableringskurs på folkhögskola och för den parallella uppföljningen av Studiemotiverande folkhögskolekurs.⁴ Resultaten av uppföljningen av kurserna redovisas i två separata rapporter.⁵

Enligt uppdraget ska uppföljningen beakta regeringens och Arbetsförmedlingens målbeskrivningar för Etableringskurs på folkhögskola samt utgå från följande fyra dimensioner:

- Kursen sedd som uppdragsutbildning på folkhögskola
- Kursen sedd som arbetsmarknadsåtgärd på folkhögskola

² *Etableringskurs på folkhögskola. Kvalitativ uppföljning hösten 2015.* Dnr 7, 2016, 091.

³ *Etableringskurs på folkhögskola 2015* (Dnr 7, 2016, 091) respektive *2016* (Dnr 25, 2017, 091).

⁴ *Uppföljning 2016–2017. Studiemotiverande folkhögskolekurs och Etableringskurs på folkhögskola.* Folkbildningsrådet, Dnr. 6 och 7, 2016, 091.

⁵ Denna rapport och Lindell, Erik, Erica Righard och Jens Lejhall (2017) *Studiemotiverande folkhögskolekurs. Perspektiv på folkbildning som arbetsmarknadsåtgärd.* Stockholm: Folkbildningsrådet.

- Kursen sedd som kontaktyta mot civilsamhället
- Kursen som folkbildning

Dessa dimensioner ska belysas ur deltagarens, folkhögskolans och Arbetsförmedlingens perspektiv. Vidare ska uppföljningen innehålla en analys av samhällseffekterna av Etableringskurs på folkhögskola med särskilt fokus på statens syften med stödet till folkbildningen och på kursens betydelse för deltagarnas etablering i samhället.

GENOMFÖRANDE

Arbetet med materialinsamlingen till de båda uppföljningarna har skett på ett sammanhållet sätt. Det insamlade materialet är både kvantitativt och kvalitativt.

Statistik gällande fördelning av kursplatser, antal anvisade deltagare och genomströmning har samlats in från Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet och Statistiska centralbyrån (SCB).

Intervjuer har skett med deltagare, lärare och ledning vid tio folkhögskolor, dessutom har enbart ledningen intervjuats på ytterligare två folkhögskolor. Från Arbetsförmedlingen har arbetsförmedlare, chefer och strateger i tre städer intervjuats. De flesta intervjuerna har varit individuella och nästan alla har spelats in och transkriberats.⁶ Intervjuerna med kursdeltagare har genomgående skett med hjälp av tolk, utom en gång då den gjordes på engelska.

Intervjuerna med personer i ledningsposition och lärare på folkhögskolorna har i vissa fall handlat om både Studiemotiverande folkhögskolekurs och Etableringskurs på folkhögskola och i andra fall endast om en av kurserna. Denna uppföljning av etableringskursen bygger på intervjuer med 15 personer i ledningsposition, 28 lärare och 43 etableringskursdeltagare. Från Arbetsförmedlingen har totalt tio personer intervjuats, varav fyra arbetade direkt med etableringskursen.

Urvalet av lärare har gjorts av ledningen på respektive folkhögskola. Urvalet av deltagare har i vissa fall utgjorts av samtliga kursdeltagare, i andra fall har intresserade deltagare fått delta och ibland har lärarna utsett vilka som ska delta. Intervjuerna med kursdeltagarna präglades genomgående av en ojämlik maktrelation. Denna ojämlikhet tog sig bland annat uttryck i att

⁶ Vid ett par tillfällen har intervjupersonen inte velat bli inspelad och någon gång har det varit problem med inspelningsutrustningen. Vid dessa tillfällen har minnesanteckningar förts.

många av intervjupersonerna positionerade sig ”i skuld” till Sverige, eller till och med till oss som intervjuade, eftersom de hade erhållit uppehållstillstånd. Denna ojämlikhet var inte möjlig att överkomma under de relativt korta och tolkade intervjuer vi genomförde. Det är rimligt att anta att denna relation påverkade hur intervjupersonerna berättade om kursen och även att val av en annan undersökningsmetod, exempelvis deltagande observationer, skulle ge en mer nyanserad bild. I analysen har vi använt oss av triangulering. Det betyder att vi har ställt det kursdeltagarna säger i relation till det lärare och ledning säger.

I urvalet av folkhögskolor har hänsyn tagits till den geografiska spridningen i landet. Uppföljningen omfattar rörelseägda och offentligägda folkhögskolor i både storstad och på landsbygd. I urvalet har ingått folkhögskolor med skilda erfarenheter av Etableringskurs på folkhögskola. Det betyder att bland de besökta skolorna har några haft kurserna länge och i stor omfattning, medan andra har drivit dem under kort tid eller i ringa omfattning.

Uppföljningen vilar även på analyser av policy- och styrdokument, exempelvis budgetpropositioner, regleringsbrev till Arbetsförmedlingen och riktlinjer till Folkbildningsrådet, samarbetsavtal mellan Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet samt Folkbildningsrådets beslutsdokument och promemorior.

Tre analytiska teman

Materialet – statistik, intervjuer och dokument – har bearbetats i sin helhet utifrån projektbeskrivningens frågeställningar. Bearbetningen av materialet har lett fram till ett antal teman som på olika sätt belyser Etableringskurs på folkhögskola sedd som uppdragsutbildning, som arbetsmarknadsåtgärd, som kontaktyta mot civilsamhället samt som folkbildning ur deltagarnas, folkhögskolans och Arbetsförmedlingens perspektiv.

Det första temat sätter fokus på folkhögskolans yttre förutsättningar att genomföra etableringskursen. Med yttre förutsättningar avses här sådana faktorer som folkhögskolan inte direkt kan kontrollera, exempelvis Folkbildningsrådets platstilldelning, arbetsförmedlarnas anvisningar och även folkhögskolans geografiska läge.

Det andra temat sätter fokus på folkhögskolornas inre strategier i genomförandet av etableringskursen. Detta handlar om hur folkhögskolorna har organiserat kurserna i relation till andra kurser, var i folkhögskolans lokaler och hur de har bemannats.

Det tredje temat handlar om nyttan med etableringskursen. Nyttan diskuteras med utgångspunkt från kursdeltagarnas upplevelser, som effekter i form av etablering på arbetsmarknaden och som effekter av deltagarnas kontakter med civilsamhället.

DISPOSITION

Rapporten består av sex kapitel. Utöver ett inledande och avslutande kapitel innehåller det ett bakgrundskapitel och tre analytiska kapitel, ett för varje analytiskt tema som beskrivits ovan.

Kapitel 2, *Bakgrund*, behandlar folkhögskolan som utbildningsform, folkbildningens roll inom integrations- och civilsamhällespolitiken samt den ökande tendensen att genomföra uppdragsutbildning på folkhögskola. Här beskrivs även mötet mellan folkbildning och arbetsmarknadspolitik. Kapitlet ger en kortfattad beskrivning av bakgrunden till Etableringskurs på folkhögskola och beskriver dess ramverk fram till år 2016. Detta bakgrundskapitel bygger i huvudsak på en litteraturöversikt, men även dokumentanalys och statistik från framförallt Folkbildningsrådet.

I kapitel 3, *Lokala förutsättningar för att bedriva kursen*, presenteras det första temat som belyser folkhögskolornas olika lokala förutsättningar för att bedriva Etableringskurs vid folkhögskola. Detta tema bygger främst på statistik över tilldelade och använda platser samt intervjuer med folkhögskolornas ledningar och med arbetsförmedlare.

Kapitel 4, *Organisering, pedagogik och innehåll*, handlar om folkhögskolornas utformning och genomförande av etableringskursen. Kapitlet bygger huvudsakligen på intervjuer med kursdeltagare, lärare och ledningspersonal på folkhögskolorna.

Deltagarnas erfarenheter, och kursens betydelse för deltagarna, redovisas med stöd av två typer av material; statistiskt material från Arbetsförmedlingen och Statistiska Centralbyrån och intervjuer med deltagare. Detta sista tema återfinns i kapitel 5, *Kursens betydelse för deltagarnas etablering*.

Kapitel 6, är en *Avslutande diskussion* där uppföljningens resultat sammanfattas och diskuteras i relation till de dimensioner och perspektiv som anges i projektbeskrivningen. I detta kapitel formuleras avslutningsvis ett antal forskningsfrågor som är angelägna att undersöka vidare. ■

2 Bakgrund

Både riksdag och regeringen har framhållit vikten av att det civila samhället involveras i etableringen av nyanlända. Det civila samhället är här ett brett begrepp och folkbildningen är en del av detta. Utifrån en kort beskrivning av hur civilsamhällets och folkbildningens roll har stärkts i integrationsarbetet, samt av folkhögskolan som utbildningsform, visar vi hur etableringskursen kom till och hur kursen har utvecklats över tid när det gäller antal platser och deltagare.

FOLKBILDNING SOM ARENA FÖR INTEGRATIONSINSATSER

Inom folkrörelsesverige, liksom i samhället i stort, ansågs integrationsområdet länge mer vara en fråga för invandrarorganisationer än för organisationer i allmänhet. Ett skifte i detta synsätt kom under mitten av 2000-talet då bland annat den statliga utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (2004–2006) lyfte fram vikten av att se till hela föreningslivet, inte bara till invandrarorganisationer, i det integrationspolitiska arbetet. Utredningens slutbetänkande, *Integrationens svarta bok*, pekar på att staten har möjlighet att stärka representationen av personer med utländsk bakgrund och mångfaldsarbetet i föreningslivet genom styrningen av statsbidrag, på samma sätt som det redan görs när det gäller kvinnors och mäns representation och jämställdhetsarbetet.⁷

I direktiven till *Folkrörelseutredningen* (2005–2007) som startade ungefär samtidigt framhölls att utredaren genomgående skulle ”beakta aspekter som kan ha betydelse för jämställdheten mellan kvinnor och män och för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen”.⁸ I slutbetänkandet *Rörelser i tiden* pekar utredaren bland annat på att den ideella sektorn i Sverige är minst

⁷ SOU 2006:79 *Integrationens svarta bok*; se även SOU 2007:66 *Rörelser i tiden*, sid. 66–67.

⁸ Dir. 2005:117 Den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden.

lika stor som i andra jämförbara länder men att en påfallande liten andel av det ideella arbetet ägnas åt välfärdssektorn.⁹

Detta ville den dåvarande regeringen ändra på och de bjöd därför in ideella aktörer inom det sociala området till en dialog om hur relationerna mellan staten och den ideella sektorn kan utvecklas. Dialogen ledde fram till en överenskommelse mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) som regeringen undertecknade i oktober 2008.¹⁰

I propositionen *En politik för det civila samhället*, föreslår regeringen mål och inriktning för politiken för det civila samhället. Denna politik, som ersatte den dåvarande folkrörelsepolitiken, lyfter fram det civila samhällets delaktighet i integrationsarbetet på ett tydligt sätt.¹¹ När propositionen lades fram hade en dialog om en överenskommelse mellan regeringen, idéburna organisationer och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) på integrationsområdet inletts. Överenskommelsen undertecknades i april 2010 efter att propositionen antagits.¹²

Folkbildningens roll i integrationsarbetet har förtydligats genom bland annat Folkbildningsutredningens arbete (2011–2014). Av utredningens direktiv framgår att utredaren ska överväga om de angivna syftena med folkbildningens statsbidrag är relevanta och ändamålsenliga.¹³ I propositionen *Allas kunskap – allas bildning*, som utredningen mynnar ut i, föreslår regeringen att ett av de syften som staten angett för folkbildningsanslaget ändras.¹⁴ Formuleringen av det andra syftet ändras för att tydliggöra att folkbildningen ska verka för att *en ökad mångfald* av deltagare ska nås. Propositionen antogs och nu gällande syften med folkbildningsanslaget återfinns i första paragrafen i förordningen som reglerar statsbidraget:¹⁵

- stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin
- bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

9 SOU 2007:66 *Rörelser i tiden*, sid. 51.

10 Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting, Skr. 2008/09:207.

11 Prop. 2009/10:55 *En politik för det civila samhället*.

12 Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom integrationsområdet och SKL, IJ2009/2235/UF.

13 Dir. 2011:93 Utvärdering av det statliga stödet till folkbildningen.

14 Prop. 2013/14:172 *Allas kunskap – allas bildning*.

15 Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

- bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället
- bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

I sin konsekvensbeskrivning menar regeringen att ”folkbildningen tar ett stort ansvar för att nya svenskar ska få ett sammanhang och en lärandemiljö som främjar nyanländas etablering och integration”.¹⁶ Etableringskurs på folkhögskola är ett exempel på detta.

FOLKHÖGSKOLAN SOM UTBILDNINGSFORM

Folkhögskolan brukar kallas ”fri och frivillig”. Det är en utbildningsform utanför det formella utbildningssystemet och med stor självständighet. Utbildningsformen omfattas inte av skollagen utan varje folkhögskola är fri att själv lägga upp studieplaner och kurser. Ytterst är det folkhögskolans styrelse som är ansvarig för verksamheten. Det är mot denna bakgrund utbildningsformen ofta beskrivs som fri.

Utbildningsformens frivillighet ligger i att det är deltagarna själva som fritt och aktivt söker utbildning och väljer folkhögskola utifrån sina intressen och behov. Folkhögskolan kännetecknas av demokratiska arbetssätt och deltagarnas inflytande. Historiskt har folkhögskolorna en nära anknytning till de traditionella folkrörelserna och deras folkbildningsarbete bygger på en strävan att påverka och förändra samhället.

Inom folkhögskolorna ryms en mängd olika verksamhetsformer, profiler, inriktningar och ämnen. Merparten av skolorna har sin förankring i folkrörelser och civilsamhället och den relativa friheten från statlig styrning ger folkhögskolorna möjlighet att utforma verksamheten utifrån sina skilda profiler och idémässiga bakgrunder.

Folkhögskolan är en plats där studierna bygger på nära samverkan mellan deltagarna och lärarna samt deltagarna emellan, och de genomförs i mindre grupper – ofta i tvärvetenskapliga former där teori och praktik blandas. Detta alternativa synsätt på pedagogik har ibland kallats folkbildningens särart och har bland annat diskuterats i den statliga utredningen *Folkbildningens samhällsvärden*. Där anges att ”särartstanken utgår vanligen från idén om folkbildningens frihet och frivillighet, samt dess alternativa synsätt på pedagogik och verksamhet jämfört med de som tillämpas inom det formella

¹⁶ Prop. 2013/14:172 *Allas kunskap – allas bildning*, s. 66.

utbildningssystemet”.¹⁷ Det är denna särart som utgör grunden för den politiska viljan bakom Etableringskurs på folkhögskola. Det finns en politisk vilja att i högre grad involvera civilsamhället och det finns en särskild tilltro till folkhögskolan som utbildningsform.

I *Folkbildningens samhällsvärden* pekar man på att det är av central betydelse för folkbildningen att behålla denna särart, inte minst när delar av verksamheten utgörs av uppdrag. Särartstanken har sannolikt fått ökad betydelse i takt med att det formella utbildningsväsendet byggts ut och tagit över uppgifter som tidigare bedrevs av folkbildningen, menar utredaren. Men utvecklingen är inte entydig. Det finns å ena sidan ökad mångfald inom det formella utbildningssystemet som idag omfattar allt fler olika inriktningar. Samtidigt finns det en ökad tendens till konkurrens mellan, och marknadsanpassning av, utbildningsinsatser även inom folkbildningen.¹⁸

Uppdragsutbildning på folkhögskola

Uppdragsutbildningar skiljer sig från den statsbidragsfinansierade verksamheten på så sätt att det finns en uppdragsgivare som definierar och finansierar uppdraget. Uppdragsutbildning och hur denna påverkar folkhögskolans kärnverksamhet är en ständigt aktuell fråga inom folkbildningen. När uppdragsutbildning vid folkhögskola formaliserades på 1980-talet, lagstiftade man om att denna inte fick vara av sådan art eller omfattning att den ändrar folkhögskolans karaktär.¹⁹ Lagen försvann 1991 i samband med att Folkbildningsrådet fick ansvar för fördelningen av statsbidraget till folkbildningen.

Folkhögskolans uppdragsgivare genom åren har varit kommuner, Arbetsförmedlingen (tidigare Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS och Länsarbetsnämnder, LAN) och Migrationsverket (tidigare Statens Invandrarverk, SIV). Uppdragsverksamheten har vuxit i omfattning över tid. Mot slutet av 1990-talet växte omfattningen inom ramen för Kunskapslyftet.²⁰ Under åren 2002–2007 genomförde folkhögskolorna på uppdrag av AMS *Särskild utbildningsinsats inom aktivitetsgarantin* (SAGA) för långtidsarbetslösa. Åren 2005–2006 fanns det även *Ungdomsplatser* som var en verksamhet för lång-

17 SOU 2012:72 *Folkbildningens samhällsvärden*, sid. 27.

18 Se diskussion i SOU 2012:72 *Folkbildningens samhällsvärden. En ny modell för statlig utvärdering*.

19 Förordning (1986:117) om uppdragsutbildning vid folkhögskolor. Förordningen upphävdes 1991.

20 SOU 2004:30 *Folkbildning i brytningstid. En utvärdering av studieförbund och folkhögskolor*, sid. 45–46.

tidsarbetslösa ungdomar. För arbetslösa personer i åldern 20–29 år fanns det åren 2005–2007 *Vägen in i arbetslivet* (VIA).²¹

ETABLERINGSKURS PÅ FOLKHÖGSKOLA

Lagen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program ger Arbetsförmedlingen i uppdrag att samordna förberedande insatser (30§) för personer som faller in under lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.²² Uppdraget innebär att Arbetsförmedlingen ska upprätta en etableringsplan för den nyanlände och samordna de etableringsinsatser som ingår i denna. Planen ska innehålla vuxenutbildning i svenska för invandrare eller annan motsvarande utbildning, samhällsorientering och ”aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet” (7b §). Etableringsplanen ska omfatta 24 månaders studier på heltid och under denna tid är den nyanlände berättigad till etableringsersättning, i vissa fall även till etableringstillägg och bostadsersättning. Etableringskurs på folkhögskola är en av de etableringsinsatser som kan ingå i nyanländas etableringsplan.²³

Insatsen blir till

Etableringskurs på folkhögskola lades fram som förslag inom den statliga utredningen om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare (AKKA-utredningen, 2011–2012). I slutbetänkandet *Med rätt att delta – nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden*, föreslår den särskilde utredaren att Arbetsförmedlingen ska lämna ett bidrag till Folkbildningsrådet för utbildningar som genomförs vid folkhögskolor och som riktas till nyanlända invandrare som ingår i etableringsuppdraget. Utbildningen ska omfatta sex månader och innehålla svenska för invandrare och orienterande och arbetsförberedande insatser.²⁴ Det

21 För en mer detaljerad beskrivning, se Prop. 2013/14:172 *Allas kunskap – allas bildning*, sid. 12–15.

22 Med ”vissa nyanlända invandare” avses här personer mellan 20 och 65 år som har uppehållstillstånd som flykting, kvotflykting, skyddsbehövande och deras anhöriga. Lagen gäller även ”personer mellan 18 och 20 år som fått uppehållstillstånd på dessa grunder och saknar föräldrar i landet”.

23 Av regeringens regleringsbrev till Arbetsförmedlingen framgår att ”Efter rekvisition från Folkbildningsrådet får ersättning lämnas till särskilt anpassade sammanhållna utbildningar på folkhögskolor som anordnas för nyanlända som omfattas av etableringsuppdraget. Utbildningarna ska omfatta flera insatser som kombineras med varandra, bl.a. svenska samt orienterande och arbetsförberedande insatser”. Denna formulering är densamma i samtliga regleringsbrev till Arbetsförmedlingen sedan insatsen kom år 2014.

24 SOU 2012:69 *Med rätt att delta. Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden*, sid. 293–294.

handlar om en uppdragsutbildning förlagd till folkhögskolan där den lokala arbetsförmedlingen anvisar deltagare till kursen. Kursen ska uppfylla målen för etableringsuppdraget, nämligen att bidra till att korta tiden till etablering på arbetsmarknaden.

Betänkandet pekar på att Arbetsförmedlingen saknar verktyg att möta behoven av kompetenshöjande och motiverande insatser hos personer med kort utbildning, samt att folkhögskolornas arbetssätt kan utgöra ett bra alternativ till den kommunala vuxenutbildningen för vissa nyanlända. Särskild vikt läggs vid behovet av kompetenshöjande insatser för nyanlända kvinnor med kort utbildningsbakgrund, som i lägre grad än männen kommer in i lönearbete. Det är, med andra ord, folkhögskolornas arbetssätt och metoder som efterfrågas i denna insats, och man jämför med eftertraktade goda resultat från den Studiemotiverande folkhögskolekursen.²⁵

Redan samma år som utredningen presenterades lade regeringen fram ett förslag till riksdagen i budgetpropositionen för 2013. I propositionen konstateras att det är angeläget med målgruppsanpassade insatser, särskilt för nyanlända med kort utbildning, och att folkhögskolan ”får möjlighet att ta fram särskilt utformade utbildningar för målgruppen. Det kan till exempel handla om sammanhållna utbildningar som omfattar bland annat svenska och orienterande och arbetsförberedande insatser”.²⁶ Riksdagen antog propositionen och i Arbetsförmedlingens regleringsbrev och Folkbildningsrådets riktlinjer specificerades villkoren för insatsen.^{27, 28}

Villkor och riktlinjer

För genomförandet av insatsen sluter Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet ett samarbetsavtal. Under åren 2014–2016 slöts årliga avtal, och sedan år 2017 finns ett avtal som gäller tills vidare.²⁹ Bifogat till avtalet finns en promemoria som anger de gemensamma utgångspunkterna för samarbetet.³⁰ Det är dessa avtal och tillhörande promemorior som anger form och

25 SOU 2012:69 *Med rätt att delta. Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden*.

26 Prop. 2013/14:1 Budgetpropositionen för 2014, Bilaga 13, sid. 29.

27 Regleringsbrev för budgetår 2014 avseende Arbetsförmedlingen.

28 Riktlinjer för 2014 för Folkbildningsrådet i fråga om användningen av anslaget 14:1 Bidrag till folkbildningen inom utgiftsområde 17.

29 Se Samarbetsavtal för avseende genomförande av utbildningsinsats vid folkhögskolor //...// för budgetår 2014, 2015 och 2017, samt Samarbetsavtal avseende genomförande av utbildningsinsats vid folkhögskolor //...// med avtalsperiod (3 §) från och med den 1 januari 2017 och tills vidare.

30 Samarbetsavtal för 2014, 2015, 2016 och 2017.

innehåll för Etableringskurs på folkhögskola.³¹ De anger bland annat antalet kursdeltagare, kursens omfattning i timmar och dagar och att varje kursdeltagare efter avslutad kurs ska erhålla ett kompetensintyg samt genom studie- och yrkesvägledning få en plan för fortsatt väg till arbetsmarknaden.³² Kursens syfte är att "personerna efter avslutad utbildning ska ha stärkt sina möjligheter att få ett arbete" och den ska innehålla svenskundervisning, orienterande och arbetsförberedande insatser. Vidare anges att "[ut]bildningen ska genomföras med folkhögskolornas arbetssätt och metoder".³³ Det specificeras även att praktik inte får utgöra en huvudsaklig sysselsättning och att de orienterande inslagen inte får ha samma innehåll som den insats som kommunen har ansvar för enligt förordningen (SFS 2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare.

Folkbildningsrådet skickar årligen ut en promemoria, "Etableringskurs på folkhögskola" till folkhögskolorna.³⁴ I denna förtydligas villkoren för att bedriva kursen. Promemoriorna har utvecklats efterhand men huvudlinjerna är i stort sett desamma. De säger bland annat att kursen ska omfatta heltidsstudier under sex sammanhängande månader.³⁵ Kursinnehållet specificeras inte utöver vad som görs i samarbetsavtalet med Arbetsförmedlingen. Utbildningen ska genomföras i samma lokaler som folkhögskolans ordinarie utbildningslokaler men undantag kan ibland göras. Vidare anger promemoriorna vad som ska göras och vem som ska göra vad i samarbetet mellan folkhögskolan och det lokala arbetsförmedlingskontoret.

Förändring har skett när det gäller kursdeltagarnas rättigheter. Av promemoriorna från och med år 2016 framgår att i de fall det uppstår en konflikt, och om det inte går att lösa konflikten på den aktuella folkhögskolan, kan kursdeltagarna anmäla ärendet till *Folkhögskolornas studeranderättsliga råd* (FSR). Folkhögskolan ska dessutom upplysa deltagaren om detta. Det innebär att deltagarna på etableringskursen har fått sina studeranderättigheter

31 Det gemensamma PM:et anger bland annat kursens omfattning (i timmar och dagar) och att varje kursdeltagare ska erhålla ett kompetensintyg efter avslutad kurs, samt att deltagaren, genom studie- och yrkesvägledning, ska erhålla en plan för fortsatt väg till arbetsmarknaden.

32 Antalet kursdeltagare har årligen ändrats genom särskilt Tilläggsavtal för åren 2014, 2015 och 2016.

33 Se Samarbetsavtal avseende genomförande av utbildningsinsats vid folkhögskolor för personer som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsats för vissa nyanlända invandrare enligt regleringsbrev för budgetår 2016 avseende Arbetsförmedlingen. Dnr AF 2014/051274; Dnr FBR 7, 2016, 091.

34 Etableringskurs på folkhögskola för åren 2014, 2015, 2016, och 2017.

35 Heltid motsvarar här tjugo klocktimmar eller trettio lektionstimmar à 40 min i veckan.

formaliserade på samma sätt som deltagare på folkhögskolans kärnkurser.

Samarbetet mellan Folkbildningsrådet och Arbetsförmedlingen bygger på att arbetsförmedlaren på det lokala arbetsförmedlingskontoret anvisar deltagare till kursen och att det är den lokala folkhögskolan som genomför kursen. Anvisningarna är villkorade av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag, lagen om arbetsmarknadspolitiska program samt "Arbetsförmedlingens handläggarstöd".³⁶ Vem som de facto anvisas avgörs i slutändan av arbetsförmedlaren på det lokala kontoret. Den promemoria som Folkbildningsrådet skickat ut till folkhögskolorna anger ramarna för kursens innehåll och pedagogiska former men det är folkhögskolans ledning och dess lärarlag som avgör hur kursen genomförs.

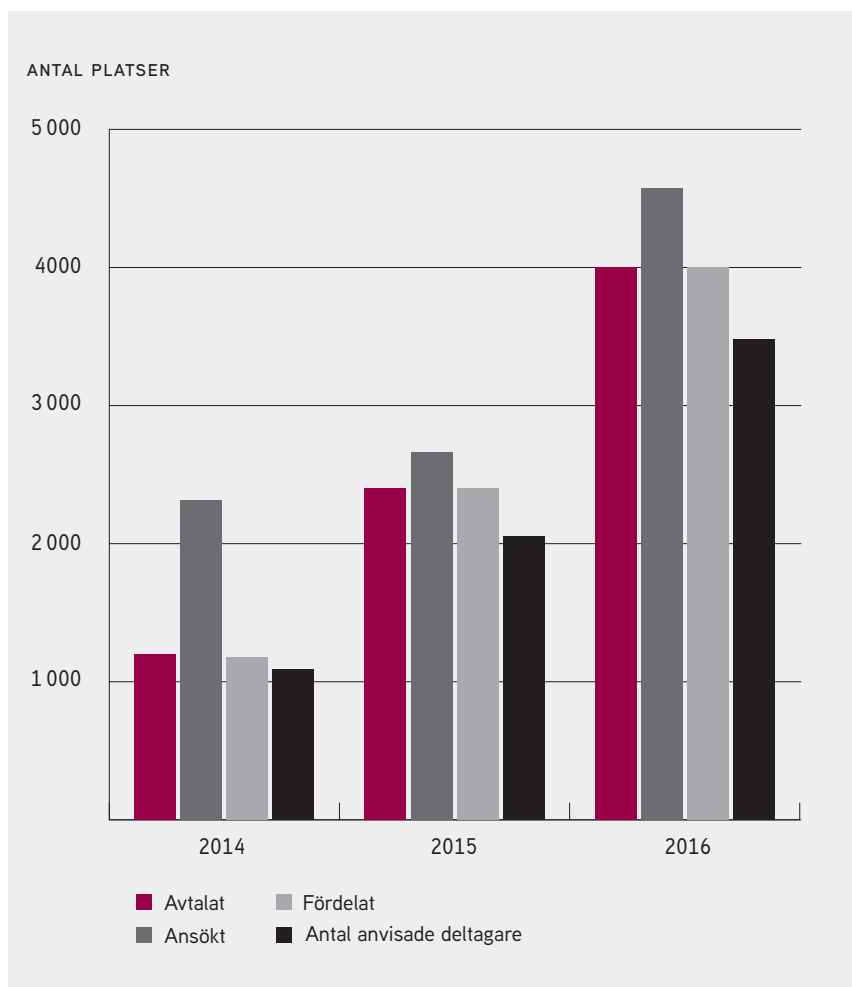
Dimensionering och deltagare

Det är Folkbildningsrådet som fördelar de platser som bestäms i det årliga samarbetsavtalet med Arbetsförmedlingen. De folkhögskolor som vill erbjuda kurserna ansöker hos Folkbildningsrådet om studieplatser och utifrån dessa ansökningar fördelar Folkbildningsrådet platserna. Hur många kursdeltagare som sedan verkligen kommer att gå kursen på respektive folkhögskola beror på hur många deltagare som anvisas av den lokala arbetsförmedlingen.

I första omgången, i januari 2014, ansökte 100 folkhögskolor om sammanlagt 3 434 platser och Folkbildningsrådet fördelade de 800 platser som avtalats med Arbetsförmedlingen till 49 folkhögskolor. Antalet avtalade platser utökades redan senare samma år och tabellen nedanför visar hur antalet avtalade platser, ansökta platser, fördelade platser och antalet anvisade deltagare har ökat för varje år som kursen har funnits. Under perioden har antalet folkhögskolor som erbjuder etableringskurs ökat från 49 till 108.

³⁶ Arbetsförmedlingens handläggarstöd. Folkhögskoleutbildning i etableringsuppdraget. Beslutad 2016-06-13 och 2016-10-27.

Diagram 1. Avtalade platser, ansökta platser och fördelade platser samt anvisade deltagare år 2014, 2015 och 2016

Källa: Folkbildningsrådet

Samtidigt som antalet avtalade platser har ökat med 330 procent mellan åren 2014 och 2016, så har nyttjandegraden – det vill säga kvoten mellan antalet avtalade platser och antalet deltagare som Arbetsförmedlingen faktiskt anvisat – legat kvar på en relativt stabilt hög nivå; nyttjandegraden var 92 procent år 2014 och 86 procent både år 2015 och år 2016. Nyttjandegraden varierar dock stort mellan folkhögskolorna. Knappt hälften, 51 av 108 folkhögskolor, har en nyttjandegrad på 95 procent eller mer. Det förekommer även att folk-

högskolor överskrider antalet tilldelade platser och högsta nyttjandegraden är 139 procent, vilket i detta fall innebär 23 tilldelade och 32 nyttjade platser. Samtidigt har 15 folkhögskolor en nyttjandegrad på under 50 procent och av dessa är det tre som har en nyttjandegrad på noll procent, alltså inga deltagare alls. Resterande 42 folkhögskolor har en nyttjandegrad på mellan 50 och 94 procent. (Se Bilaga 1).

Antalet deltagare på etableringskursen har ökat från 1 089 personer år 2014, till 2 054 personer år 2015 och vidare till 3 476 personer år 2016. Antalet deltagare är ojämnt fördelade i landet. Det första året hade Skåne, Västra Götaland och Stockholms län ungefär lika många deltagare, men år 2016 låg Skåne med 992 deltagare långt över både Västra Götalands och Stockholms län med sina 411 respektive 375 deltagare. Efter de tre storstadslänen är Dalarna och Västmanland de län som har flest deltagare (192 respektive 190 deltagare), medan Uppsala och Kronoberg är de län som har minst antal deltagare (11 respektive 16 deltagare) (Se tabell över antal deltagare per län år 2014, 2015 och 2016 i Bilaga 1).

Andelen män och kvinnor är ungefär jämnt fördelade, även om männens andel ökat över tid. År 2014 var andelen kvinnor 51 procent, år 2015 var andelen 47 procent och år 2016 var 45 procent av deltagarna kvinnor. Den genomsnittliga åldern bland kursdeltagarna har sjunkit något under de år som kursen pågått (se tabell 1). Detta betyder bland annat att de som gick kursen år 2016 hade fler yrkesaktiva år kvar innan pensionering än de som gick kursen år 2014.

Tabell 1. Kursdeltagarnas åldersfördelning år 2014, 2015 och 2016* Andelar i procent

ÅLDER	2014	2015	ÅLDER	2016
20–24 år	17	19	18–24 år	19
25–29 år	17	17	25–34 år	32
30–45 år	42	42	35–49 år	34
46–60 år	22	19	50–64 år	16
Över 60 år	2	3	Över 65 år	0

*Åldersfördelningen är rapporterad med olika intervall för 2014–2015 och 2016.

Källa: Folkbildningsrådet

Etableringskurs på folkhögskola skapades som en åtgärd särskilt anpassad för personer med kort utbildningsbakgrund. Tabell 2 nedan visar att kurs-

deltagarna genomgående har kort utbildningsbakgrund. Mellan sex och sju av tio deltagare har inte avslutat grundskolan och mindre än var tionde deltagare har avslutat treårigt gymnasium.

Tabell 2. Kursdeltagarnas utbildningsbakgrund år 2014, 2015 och 2016
Andelar i procent

UTBILDNINGSBACKGRUND	2014	2015	2016
Ej slutfört grundskola	59	60	68
Med grundskola	22	18	18
Ej slutfört gymnasium	7	12	3
Med tvåårigt gymnasium	3	1	2
Med treårigt gymnasium	9	9	4
Med högre utbildning	_*	_*	5

*Ingår i Med treårigt gymnasium eller mer

Källa: Folkbildningsrådet

Sammantaget är etableringskursen en insats med en relativt god genomsnittlig nyttjandegrad som dock varierar kraftigt mellan olika folkhögskolor. Insatsen fångar huvudsakligen upp den tänkta målgruppen av nyanlända med kort utbildningsbakgrund. Det är ungefär en lika stor andel kvinnor som män som deltar och det stora flertalet av kursdeltagarna är i yrkesaktiv ålder med 20 till 40 år kvar till pensionsåldern.

Många, särskilt männen, har många års yrkeserfarenhet bakom sig. De som vi intervjuat har bland annat arbetat som skraddare, chaufför, byggnadsarbetare och affärsägare/biträde. Många, men inte alla, av de kvinnor vi intervjuat har varit hemmafruar. Det är därför angeläget, både ur individperspektiv och samhällsekonomiskt perspektiv, att dessa personer inte hamnar i långvarigt utanförskap, utan får möjlighet att ta till vara och utveckla sina resurser. ■■■

3 Lokala förutsättningar för att bedriva kursen

De folkhögskolor som bedriver Etableringskurs på folkhögskola gör det utifrån skilda förutsättningar. En del folkhögskolor har svårt att bereda plats för alla deltagare som Arbetsförmedlingen vill anvisa. På andra folkhögskolor står man med tomma klassrum. Detta beror till viss del på hur samarbetet med det lokala arbetsförmedlingskontoret fungerar, men även på var i landet folkhögskolan är belägen.

I detta kapitel beskrivs och analyseras de förutsättningar för kursens genomförande som folkhögskolan inte kan påverka. De empiriska underlagen utgörs av styrdokument och av intervjuer med ledning, lärare och deltagare på folkhögskolor samt med arbetsförmedlare från lokala arbetsförmedlingar.

SAMARBETE OCH ANVISNINGAR

Både samarbetsavtalet mellan Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet, och den promemoria som Folkbildningsrådet skickar ut till folkhögskolorna, understryker att etableringskursen bygger på ett lokalt samarbete mellan folkhögskolan och det lokala arbetsförmedlingskontoret. Om man jämför styrdokumentet för de olika åren ser man dessutom att betoningen på samarbetet har accentuerats över tid.

Bland de folkhögskolor vi har besökt finns det väldigt olika erfarenheter av detta samarbete. En del skolor har problem att fylla sina platser, medan andra skulle kunna fylla många fler än de gör – om de bara tilldelades fler platser och hade tillräckliga lokal- och personalresurser för att starta nya grupper.

Både intervjuer med ledning och lärare på folkhögskolor och med arbetsförmedlare bekräftar denna bild. I de fall det är högt tryck på platserna handlar det både om att det finns deltagare som vill gå kursen och arbetsförmedlare som anvisar många deltagare. På en folkhögskola med högt anvisningstryck förklarar en lärare att:

[deltagarna] hör från andra, alltså från andra elever och deltagare som är här: 'jag vill gå ... jag vill gå här, i den här kursen'. 'Nej, men det går inte, det är fullt'.

Arbetsförmedlare som arbetar med att anvisa nyanlända ger också uttryck för denna entusiasm kring etableringskursen:

Vi vill gärna ha fler [platser]. Vi har sagt att 'om ni kan utöka grupperna, om ni har flera starter, så kan vi fylla dem'. Det är inget problem för inflödet är så pass stort och det är en så pass bra början för dem.

Det förekommer att personer som ingår i etableringsuppdraget inte vill börja etableringskursen. Ofta handlar det om att de hellre vill börja på *Svenska för invandrare* (SFI), vilket framkommer i intervjuerna med arbetsförmedlare. Det händer att arbetsförmedlare har strategier där de betonar att etableringskursen består av svenskundervisning, men utan att förklara att det inte är SFI, eller att de helt enkelt övertygar personen om att prova i två veckor och komma tillbaka efter det om denne inte vill fortsätta – vilket, betonar en arbetsförmedlare, aldrig hänt:

Det som vi har lite problem med, det är att våra sökande, de har fått höra att de ska läsa SFI. Och så kommer vi där med någon etableringskurs, så då säger de 'nej, men jag vill läsa SFI'. Då måste vi lägga upp det lite smart och förklara fördelarna med etableringskursen //...// förklara att du tappar ingen tid, utan tvärtom så skyndar du på. Och du får en plats automatiskt på SFI efter de här sex månaderna.

Lärare på folkhögskola ger uttryck för samma erfarenhet:

Det betyder att vissa kan ha väldigt svårt med att acceptera att de måste gå. De kanske vill gå SFI istället, de har en bild av att det här inte är bra. Och då får vi brottas med det.

I de fall där folkhögskolan saknar kursdeltagare är situationen en annan. Enligt intervjuerna kan få anvisningar handla om att arbetsförmedlare inte känner till insatsen, är osäkra på hur man anvisar eller helt enkelt inte vill anvisa till Etableringskurs på folkhögskola.

Ibland framställs det som ett generellt problem – att det är utmanande för organisationer som folkhögskolan och Arbetsförmedlingen att samverka – och ibland som ett problem på en mer personlig nivå. På en folkhögskola förklarar en rektor det så här:

Jag tror att jag har tre handläggare som tycker att [namn på folkhögskola] är bra, och sedan två som tycker sisådär //...// Det är tre stycken som jobbat lite längre och som varit här och sett vår verksamhet, och som också pratat med deltagarna när kurserna är klara, och de tre fortsätter att skicka. De här andra två, där är det ju nya hela tiden. Det är sådan ruljans. Och där är det också en okunskap om vad folkhögskola egentligen är.

Arbetsförmedlingens systemstöd

En aspekt av Arbetsförmedlingens anvisningar att beakta är deras systemstöd för att anvisa, KA Webb. I detta systemstöd kan utbildningsleverantörer själva lägga upp information om sitt företag/organisation och om de insatser handläggarna kan anvisa till. När arbetsförmedlaren ska anvisa går denne in i KA Webb och söker insatser för att sedan även verkställa anvisningen av den arbetssökande till en viss leverantör.

När det gäller Etableringskurs på folkhögskola är det Folkbildningsrådet som har tillgång till KA Webb, inte folkhögskolorna. Detta regleras i det samarbetsavtal som finns mellan Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet och i de anvisningar Folkbildningsrådet skickar ut till folkhögskolorna. Folkhögskolorna ska meddela Folkbildningsrådet vilken ort som utbildningen genomförs på, antalet tillgängliga platser per ort, om skolan erbjuder gruppstarter eller successiv antagning, och när platserna kan tas i anspråk, som sedan registrerar dessa i KA Webb.

I praktiken innebär detta emellertid att det i KA Webb finns en och samma generella beskrivning av Etableringskurs på folkhögskola och att folkhögskolornas uppgifter inte alltid är uppdaterade. Framför allt det senare beskrivs som ett problem både för folkhögskolorna och arbetsförmedlarna, framför allt för nya arbetsförmedlare. En arbetsförmedlare förklarar:

För som sagt, i systemet kan det stå att det finns 80 platser, men vet man inte då att det är årsplatser så kan det bli helt galet. Och vi hade en relativt ny förmedlare som //...// där det blev vajsing, för hon hade inte koll på detta [och anvisade till platser som inte fanns].

Enligt Folkbildningsrådet är arbetsförmedlarna inte alltid bekanta med hur KA Webb fungerar:

Handläggarna ringer ganska ofta och säger att de inte hittar något starttillfälle, att det är något problem eller något. Och då pratar man med dem, och det är lite spritt hur pass mycket de kan om systemet.

Detta stämmer väl överens med den positiva beskrivning en arbetsförmedlare gör av en folkhögskola som till arbetsförmedlingens kontor levererar tryckt information om etableringskursen som de enkelt kan dela ut till de personer de anvisar och även meddelar kursens identitetsnummer direkt till arbetsförmedlaren när ny kursstart är på gång.

Duktiga medarbetare eller smarta organisationer

Arbetsförmedlare har många olika etableringsinsatser att välja mellan och varje enskild arbetsförmedlare kan inte personligen besöka eller ha ingående kunskaper om alla de insatser som finns, utan måste förlita sig på det administrativa stödet.

Denna uppföljning tyder på att KA Webb inte fungerar fullt ut när det gäller Etableringskurs på folkhögskola och att detta påverkar huruvida förmedlare på lokala arbetsförmedlingar anvisar deltagare till kursen. Personliga kontakter mellan folkhögskolans personal och arbetsförmedlaren kan ibland överbrygga det haltande administrativa stödet. En arbetsförmedlare med erfarenhet från att arbeta inom etableringsuppdraget vid flera olika lokala arbetsförmedlingskontor bekräftar detta:

Men ofta är det den personliga kontakten med folkhögskolan som är det absolut smidigaste arbetssättet.

Samarbetet mellan folkhögskolan och den lokala arbetsförmedlingen bygger i hög grad på personliga relationer. Även om detta i vissa fall är ett både starkt och vinnande koncept, så fungerar det inte alltid. Anledningen till detta kan variera, men en grund som det, hos alla vi har pratat med, finns en stark samsyn kring, handlar om personalomsättningen på Arbetsförmedlingen. Om-sättning av personal innebär att de personliga relationerna bryts och att man måste börja om. Även omorganisering inom Arbetsförmedlingen påverkar samarbetet.

Intervjuerna med arbetsförmedlarna ger emellertid även exempel på att arbetsförmedlarna har lyft upp den personliga kunskapen till en kollegial nivå. Dessa har då upprättat ett webbaserat stöd som ligger parallellt till KA Webb och som endast omfattar det lokala kontoret, exempelvis gemensamma filer i Google drive. På detta sätt bygger förmedlarna kunskapen inom arbetsgruppen istället för på den individuella nivån, och i detta fall fungerar det mycket bra även med anvisningar till etableringskursen.

Etableringskurs på folkhögskola är inte en upphandlad insats och ingår inte i Arbetsförmedlingens ordinarie leverantörsuppföljning, vilket andra leverantörer som har insatser i KA Webb gör. De ovan beskrivna problemen är av administrativ och praktisk karaktär, och visar kanske på hur folkbildningens särart är svår att passa in i arbetsmarknadspolitiska administrationssystem.

GRUPPSAMMANSÄTTNING OCH NIVÅINDELNING

För folkhögskolans ordinarie statsbidragsfinansierade verksamhet är det folkhögskolan själv som avgör vem som ska antas. Det finns inte några generella antagningskrav, utan istället bedömer folkhögskolan, ofta genom en personlig intervju, de sökandes behov och förutsättningar att bedriva studier. Detta förfaringssätt gäller inte för Etableringskurs på folkhögskola, utan det är Arbetsförmedlingen som anvisar deltagarna. Folkhögskolornas möjligheter att påverka vilka deltagare som anvisas varierar. Det får konsekvenser för grupsammansättningen och i slutändan för kursens genomförande.

När etableringskursen skapades var det med personer med kort utbildning i åtanke. Och även om de allra flesta som deltar i kursen har kort utbildningsbakgrund så har inte alla det. Flera av de arbetsförmedlare vi har pratat med beskriver etableringskursen som bra för alla, oavsett utbildningsnivå:

Det brukar vara en väldigt bra insats och många kan komma väldigt långt med svenskan på de här sex månaderna. Dessutom så är det en heltidsaktivitet under sex månader, så det blir kontinuitet. Och sen har de inriktning på olika målgrupper. Så är det en akademiker kan vi i bästa fall skicka den till [namn på skola], och är det en analfabet kan vi skicka den till [namn på skola]. Och vi vet att det är bra, det är en bra insats.

Bland lärarna finns det olika åsikter om huruvida det är bra med blandade grupper eller inte. Samtidigt anser de flesta att blandade grupper för med sig utmaningar som är nya för dem, särskilt om det i gruppen finns personer som

helt saknar läs- och skrivkunnighet. Många av lärarna skulle vilja påverka vilka deltagare som Arbetsförmedlingen anvisar, för att på så sätt kunna styra gruppssammansättningen bättre. Men detta tycks vara svårt. De följande citaten kommer från lärare vid två olika skolor med olika önskingar och som båda upplever att de inte kan påverka anvisningarna:

Vi har bett Arbetsförmedlingen att vi vill inte ha ... alltså vi vill helst ha de som har låg utbildning, men det kommer blandningar hur vi än gör och hur vi än säger.

Vi vill ha alla sorters deltagare //...//. För det blir lätt att kommunen tycker ... 'folkhögskola är för de som är lite svaga i samhället'. Och någonstans måste vi hela tiden kämpa emot den bilden. För vi kan inte bara ha en grupp, vill gärna ha blandat.

Endast i undantagsfall har de folkhögskolor som ingått i den här uppföljningen kunnat påverka vilka som anvisas plats på etableringskursen. Vid de här tillfällena skedde antagningen till etableringskursen på liknande sätt som till de reguljära kurserna:

Först hade vi en handläggare och där fick vi möjlighet att göra så som vi gjort tidigare, intervjua deltagare innan de började kursen för att se om de passade. Men sedan fick vi en ny handläggare och då har vi inte möjlighet att göra det längre, utan hon bara anvisar dem hit. Så nu sitter vi här med en stor grupp och det är väldigt olika nivå i gruppen.

Vilka krav som är rimliga att ställa på hur pass homogen en grupp ska vara beror även på folkhögskolans geografiska läge. I en storstad med många olika etableringsinsatser för arbetsförmedlarna att välja mellan, och där det kanske dessutom går att ha flera parallella grupper, är det naturligtvis också lättare att nivågruppera etableringskursen. På mindre orter är detta svårare:

Den här gruppen är väldigt blandad, men det är för att [ortsnamn] är en liten ort, så det är väldigt olika, olika bakgrund och olika nivå. (lärare)

En annan aspekt av gruppssammansättningen handlar om huruvida etableringskursen har successivt intag eller gruppstarter. På de folkhögskolor vi

besökt förekommer båda antagningsformerna. Gruppstart innebär att alla kursdeltagare börjar och slutar samtidigt, successivt intag kan exempelvis handla om att det kommer nya kursdeltagare in i gruppen varje måndag. Vilket upplägg kursen har påverkar undervisningen och gruppdynamiken. Om kursen har successivt intag måste undervisningen ha ett upplägg så att nya deltagare kontinuerligt kan komma in och ta del av undervisningen, samtidigt som det ska finnas en progression för befintliga kursdeltagare. Bland de folkhögskolor vi har besökt förekommer detta bland annat där man har integrerat etableringskursen med SFI-undervisningen. Det finns då en grupp som kontinuerligt tar emot nya deltagare och det finns ett pedagogiskt grepp för att ta emot nya deltagare varje vecka. Men det innebär också att lärarna inte kan jobba med gruppen på samma sätt som när det är gruppstart. På några av folkhögskolorna framhåller man vikten av att arbeta med gruppdynamiken och man väljer då gruppintag. ■

4 Organisering, pedagogik och innehåll

På folkhögskolorna organiseras och genomförs Etableringskurs på folkhögskola på olika sätt. Detta kapitel ser till dessa skillnader och diskuterar konsekvenser av detta för kursen utifrån ledningens, lärarnas och kursdeltagarnas perspektiv. I botten ligger frågan om i vilken grad etableringskurserna genomförs enligt folkhögskolans pedagogik och arbetsmetoder, det vill säga, i vilken grad kursen kan kännas igen som folkbildning.

Nedan ger vi först en beskrivning av kursens innehåll, så som det kommit oss till kännedom genom intervjuer med ledning, lärare och deltagare från ett urval av landets folkhögskolor. Vi diskuterar även hur kurserna bemanas och vilka utmaningar lärarna har genom att arbeta enligt folkhögskolans pedagogik på etableringskursen. Avslutningsvis ser vi till hur kursen inkorporeras som en del av folkhögskolans verksamheter.

VARIERANDE INNEHÅLL

I styrdokumentet anges att Etableringskurs på folkhögskola ska innehålla svenskundervisning, orienterande och arbetsförberedande insatser och att den ska genomföras enligt folkhögskolans arbetssätt och metoder. Innehållet i de orienterande och arbetsförberedande insatserna specificeras inte, utöver att de orienterande insatserna inte får ha samma innehåll som den samhällsorientering som kommunen tillhandahåller enligt förordning (2010:1138) om samhällsorientering för vissa nyanlända. Kursen genomförs på många olika sätt på folkhögskolorna, vilket även tidigare uppföljningar visat. Det handlar bland annat om hur och i vilken grad språkundervisningen och de arbetsförberedande och orienterande insatserna tar utgångspunkt i deltagarnas behov, men också om de förutsättningar som finns på folkhögskolan och i närområdet.

Utifrån intervjuerna framkommer två skalor som de folkhögskolor vi har besökt tycks glida efter. Den ena skalan handlar om hur man viktar de arbets-

förberedande och orienterande insatserna mot varandra, och den andra om hur man ser på och förhåller sig till kursdeltagarnas modersmål i svenskundervisningen.

Arbetsförberedande och orienterande insatser

Skillnaden mellan kursens arbetsförberedande och orienterande delar är inte given. Exempelvis upplever deltagarna svenskundervisningen som både arbetsförberedande och orienterande. Men även om insatserna kan ses som överlappande kan man säga att de arbetsförberedande insatserna huvudsakligen handlar om yrkes- och studievägledning och om studiebesök på arbetsplatser. De orienterande insatserna utgörs huvudsakligen av information om det svenska samhället, samtal om svenska normer och sociala koder, och om studiebesök exempelvis på stadsbibliotek, i domstolar och hos olika beslutande församlingar.

På en del folkhögskolor menar lärarna att eftersom många av deltagarna befinner sig långt från arbetsmarknaden är det viktigt att ha en realistisk förväntan på vad de arbetsförberedande insatserna ska innehålla och vad de kan leda till. Det kan exempelvis innebära att man lägger mer vikt vid att prata om olika yrken och om hur det fungerar på svenska arbetsplatser, än vid att skriva meritförteckningar. De arbetsförberedande inslagen blir här mer lika de orienterande. Arbetsförberedande insatser kan också handla om hur den svenska arbetsmarknaden ser ut med fokus på vilka yrken som finns och vilka meriter som krävs för att få anställning, hur arbetslivet är strukturerat och om "outtalade regler" på arbetsplatser, även vid fikabordet.

På andra folkhögskolor verkar man däremot arbeta med arbetsförberedande inslag på ett mer direkt sätt, exempelvis genom att deltagarna ska skriva en meritförteckning. Det gäller även för personer med ingen eller mycket kort skolbakgrund och som saknar läs- och skrivkunnighet. Lärarna beskriver denna uppgift som utmanande, dels då deltagarna inte är vana att hantera dator, dels eftersom det inte finns några meriter att fylla meritförteckningen med. Ett värde med denna aktivitet är dock, menar lärarna, att kursdeltagarna har något med sig i handen när de slutar etableringskursen. Även kursdeltagarna uppskattar meritförteckningen. En kvinnlig kursdeltagare utan tidigare skolgång förklarar:

Jag har lärt mig mycket, dels har jag lärt mig språket, jag kan skriva ett CV, jag kan använda dator, jag kan köpa saker genom internet.

Dessa exempel kan ses som två ytterligheter på denna skala, längs vilken folkhögskolorna placerar sig olika. Vilken placering som är rimlig måste bedömas mot vad som kan betraktas som arbetsförberedande och som meningsfulla aktiviteter i lärandesituationen för både lärare och deltagare.

Svenskundervisning med och utan modersmål

En stor andel av kursdeltagarna har kort skolbakgrund och saknar ibland även grundläggande läs- och skrivkunnighet. Det innebär att lärarna många gånger inte bara har att göra med svenskinlärning utan även alfabetisering i en flerspråkig kontext. I våra intervjuer beskriver lärarna detta genomgående som en utmaning, men man hanterar den på olika sätt, inte minst när det gäller hur deltagarnas modersmål används i undervisningen.

Det förekommer att folkhögskolor har anställt lärare med språkkompetens i flera av deltagarnas modersmål. Det har inneburit att svenskundervisningen har genomförts med modersmålsstöd och att man delat in deltagarna i språkgrupper. Vid de här folkhögskolorna menar lärarna att deltagarna på kortare tid och med en bättre förståelse kan närma sig det svenska samhället. Mycket tid läggs på att prata om arbetsmarknaden och om hur det fungerar på arbetsplatser, men även om personliga och kulturella frågor, så som exempelvis könsstämpning, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld. En lärare menar att många av deltagarna vill börja på etableringskursen till följd av det modersmålsbaserade inslaget i undervisningen:

[j]ag tror att det här är en fördel i hela paketet, och jag tror att många kommer hit på grund av det.

Längst ut i den andra ändan av denna skala finns ett exempel där läraren på etableringskursen praktiserar vad folkhögskolan i sin *Studeranderättsliga standard* kallar "Språkregeln". Denna regel stipulerar att "Kursdeltagare och personal ska prata svenska både på lektioner och på raster. Undantag är lektioner i andra språk". I intervjuerna uppehåller sig både läraren och deltagarna vid de konflikter denna "regel" orsakar på kursen. Under en gruppintervju beskriver en av kursdeltagarna det så här:

Jag kan lite svenska, och hon kan också lite svenska, men det finns andra som inte kan prata någonting. När läraren förklarar och de inte förstår, så frågar de oss om vad läraren har sagt. När vi förklarar för dem på arabiska, blir

läraren irriterad på oss. 'Varför pratar ni arabiska under lektionerna? Men vad ska vi göra, de förstår ju ingenting.

De flesta folkhögskolor vi har besökt hamnar någonstans mittemellan dessa båda ytterligheter. På dessa folkhögskolor pratar lärarna svenska och i viss mån engelska, men de kan inte kan erbjuda modersmålbaserat stöd. I flera fall beskriver man det här som en brist hos läraryrket, och även hur man försöker använda de språkkompetenser som finns hos deltagarna så att de som har kommit längre med svenska får förklara för de deltagare som inte kommit lika långt. På så sätt kan man säga att undervisningen tar till vara den kompetens som finns i gruppen. I intervjuerna menar några lärare att det i grupperna alltid borde finnas minst två personer som talar samma språk, så att alla har någon att diskutera med på sitt modersmål:

Just nu har vi en kvinna som är analfabet och det är inte helt enkelt att hantera. Man önskar att de som har så kort skolbakgrund, som inte ens har ett skriftligt språk för sitt modersmål, att de hade någon mer från samma språk att prata med. //...// det är väldigt få som förstår den här kvinnan ... och hon förstår fortfarande inte vad vi håller på med. Hade vi haft en eller två från samma land så hade de hjälpt varandra.

De modersmålsbaserade inslagen uppfattas av de flesta som en resurs i undervisningen, och de kan komma från lärarna eller från deltagarna på uppmanan av lärarna. I fall där modersmålsbaserade inslag inte tillåts uppstår svårigheter i undervisningen. Det är dessutom svårt att se hur ett förbud av deltagarnas modersmål harmoniserar med folkhögskolepedagogiken vars signum är att utgå från deltagarnas behov och resurser. Deltagarnas modersmål är en oundgänglig resurs när de ska lära sig svenska, inte minst för kursdeltagare med kort utbildningsbakgrund.³⁷

VARIERANDE BEMANNING OCH ORGANISERING

Det är inte bara kursens innehåll som varierar utan även hur den bemannas och organiseras. Det förekommer att kursen bemannas av folkhögskollärare som även undervisar inom folkhögskolans kärnverksamhet, men också att den bemannas av andra anställda som saknar koppling till folkhögskolans

³⁷ Se t ex Franker (2004) *Att utveckla litteracitet i vuxen ålder. Alfabetisering i en tvåspråkig kontext.*

övriga verksamheter. I de fall folkhögskolan bedriver SFI-undervisning förekommer det att etableringskursen till viss del är integrerad med SFI-undervisningen, vilket ställer särskilda behörighetskrav på lärarna. På SFI-kursen ska läraren betygssätta kursdeltagarens kunskaper, vilket förutsätter att läraren har behörighet för detta.

Det finns en spänning mellan de olika utbildningsformerna: SFI som är en formell utbildning, Etableringskurs på folkhögskola som är en uppdragsutbildning och allmän kurs som är en del av folkhögskolans ordinarie verksamhet. Att det är olika utbildningsformer har betydelse för de överväganden som måste göras när kursen ska bemannas.

De personer som arbetar med undervisningen på kurserna är i huvudsak tre: *folkhögskollärare*, *SFI-lärare* och vad vi här kallar *kursledare*. På folkhögskolorna har den funktion som vi kallar kursledare många olika benämningar, däribland kursföreståndare, samordnare och projektledare. Hur kursen är bemannad är avgörande för det arbetssätt och metoder som präglar kursen, det vill säga i vad mån kursen genomförs enligt folkhögskolans arbetssätt och metoder. På de nio skolor vi har besökt ser detta olika ut och vi vill här föra en principiell diskussion kring hur bemanningen kan se ut utifrån de fyra idealtypiska modeller (se figur 1).

Figur 1. Idealtypiska modeller för bemanning och organisering av Etableringskurs på folkhögskola

	Modell I	Modell II	Modell III	Modell IV
Fm	Svenskundervisning med folkhögskollärare	Svenskundervisning och orienterade insatser med kursledare	SFI-undervisning med SFI-lärare	SFI-undervisning med SFI-lärare
Em	Orienterade insatser med kursledare	Svenskundervisning och orienterade insatser med kursledare	Orienterade insatser med folkhögskollärare	Orienterade insatser med SFI-lärare

Bemannings påverkan på kursupplägget

I den första och andra modellen utgörs kursen av en sammanhållen grupp etableringskursdeltagare under både förmiddag och eftermiddag. I den tredje och fjärde modellen är deltagare från etableringskursen integrerade med deltagare som går SFI på förmiddagen, men inte på eftermiddagen då endast deltagare från etableringskursen har undervisning.

När etableringskursen inte är integrerad med SFI eller någon annan kurs, är det antingen folkhögskollärare som är ansvarig för svenskundervisningen på förmiddagen och en kursledare för de orienterande insatserna på eftermiddagen, eller en kursledare som är ansvarig för både svenskundervisningen och de orienterande insatserna under både för- och eftermiddag. Det är vårt intryck att det folkbildningsmässiga framträder på ett tydligare sätt med detta upplägg än när etableringskursen integreras med SFI.

Medan folkhögskolan är lite friare att lägga upp innehållet i etableringskursen, så följer SFI en fastställd kursplan. När etableringskursen är integrerad med SFI blir det därför svårt att se det folkbildningsmässiga i kursen. Detta bekräftas även i en intervju med en lärare som undervisar i en integrerad SFI- och etableringskurs samt i den orienterande delen på etableringskursen:

Vi ser ingen skillnad mellan en vanlig SFI-kurs och en etableringskurs //...//
alla läser SFI och alla ska bli etablerade i samhället. Vissa får lite längre dagar utifrån det att det är det som etableringskursen kräver, andra har inte det.

I de fall etableringskursen är integrerad med SFI-kursen är detta ofta ett nytobetonat val ur folkhögskoleledningens perspektiv. Man utvidgar gruppen med fler deltagare och undervisningen blir på så sätt mer kostnadseffektiv. Här fungerar också etableringskursen som en rekryteringsbas till SFI, vilket vi återkommer till.

Bemanningen

Det är emellertid inte självklart för folkhögskollärare att gå in i etableringskursen. Ibland behöver ledning eller kurssamordnare trycka på ordentligt:

Jag skulle säga att jag har tvingat Allmän kurslärarna att vara lärare på etableringskursen, och det är jättenyttigt. Inte uppskattat i början, men det kommer //...// Det är nyttigt att man utsätts för att inte alltid kunna göra precis likadant som man alltid gjort.

Samme rektor konstaterar också att man inte kan ta en svensklärare från den allmänna kursen och bara placera denne inför en etableringsgrupp, för ”det blir en jättekrock”. Vinsten ligger i stället i att det uppstår kollegiala samtal mellan olika lärare som bidrar till att stärka verksamheten i sin helhet. Några lärare på en annan folkhögskola uttrycker det så här:

Ja, vi har ju pratat om det, att vi inte har den erfarenheten som många har som jobbar med detta [svenskundervisning]. Vi har valt att se det positivt, och i alla fall så jag tycker att detta är en av våra starka sidor, för därav blir lektionerna inte alltid som de brukar //...// vi måste använda mer kreativitet för att täcka upp våra brister. //...// Det är ju inte allting jag kan i språket, även om jag håller på rätt mycket med grammatik, men då konsulterar jag svensk-läraren under fikarasten.

Medan etableringskursen, beroende på vilka strategier ledningen har, kan leda till ökade kontakter mellan olika grupper av lärare, så kan rekryteringen av nya typer av lärare också leda till isolering, eller i alla fall till avsaknaden av ett sammanhållet kollegium. Medan lärarna på allmän kurs ska skriva omdömen, så ska till exempel lärarna på SFI-kursen sätta betyg. Det förekommer att dessa betygssättande lärare får arbeta solitärt utan kollegialt stöd med detta.

FOLKHÖGSKOLEPEDAGOGIK OCH DELTAGARPÅVERKAN

Etableringskursen ska bygga på folkhögskolans arbetssätt och metoder. Detta innebär att utbildningen präglas av frihet och frivillighet och att undervisningen utgår från deltagarnas behov och resurser. Etableringskursen är, ur detta perspektiv, utmanade ur minst två aspekter. Den ena handlar om att deltagarna inte själva sökt sig till kursen utan är anvisade dit av en arbetsförmedlare och får avdrag på etableringsersättningen för de dagar de inte kommer. Den andra aspekten handlar om att en del av kursdeltagarna inte vill vara med och påverka innehållet eller formen för lärandet. Detta väcker frågor om förutsättningarna att bedriva undervisning enligt folkhögskolans arbetssätt och metoder på etableringskursen.

Intervjuerna med lärarna visar att det finns olika upplevelser av hur det faktum att deltagarna är anvisade inverkar på kursen. En del beskriver att det inte märks alls, utan tvärtom är deltagarna tacksamma över att de får gå kursen och de är alltid på plats. Andra beskriver att det förekommer att delta-

garna kommer bara för att ”sitta av tiden”, så att de inte får avdrag på etableringsersättningen. En del kursdeltagare är negativt inställda till etableringskursen i början men ändrar sedan inställning efter ett par veckor.

En svårighet med det pedagogiska upplägget handlar om språket, att kursdeltagarna till följd av begränsade kunskaper i svenska har svårt att uttrycka sina önskemål om kursen, att vara med och påverka. Det innebär, som en lärare uttrycker det, att de är mer i händerna på lärarna:

Deltagarna är mer i händerna på oss. De har inte så mycket att säga till om som man kanske skulle önska, för de kan inte. De kan inte uttrycka sig förrän kanske mot slutet av kursen vad de egentligen vill.

Det förekommer att kursdeltagarna inte vill bestämma eller påverka kursinnehållet, utan menar att det är lärarens uppgift. Både lärare och kursdeltagare ger uttryck för detta i intervjuerna. Överlag verkar kursdeltagarnas inflytande öka med tiden på folkhögskolan. En lärare uttrycker det så här:

Efter tre månader börjar kursdeltagarna påverka kursupplägget. Då kommer de in i en trygghetsfas och de börjar öppna sig och berätta vad det är de vill ha.

Det förekommer också att lärare arbetar mer metodiskt för öka kursdeltagarnas inflytande redan inledningsvis. Det kan exempelvis handla om att man systematiskt genomför intervjuer med kursdeltagarna och sedan låter det som framkommer i dessa vara styrande för innehållet på kursen.

Våra intervjuer med kursdeltagare indikerar att det stora flertalet är mycket nöjda med det pedagogiska upplägget. De tycker att innehållet är bra och att de får påverka det i den utsträckning de vill. Detta måste emellertid sättas i relation till de metodologiska svårigheter denna typ av intervjuer innebär, som har diskuterats tidigare i rapporten. Bland de intervjupersoner som inte gillar kursen handlar det exempelvis om förväntningar på hur kursen ska genomföras som inte infrias. En kursdeltagare förklarar det så här:

Vi har krävt att det ska vara ett system som SFI, men vi har inte fått gehör för det //...// Det skulle vara en bestämd bok som vi alla ska läsa och sedan ska det vara förhör eller prov kring innehållet i den boken. Just nu har vi en bok, men vi går inte efter den och det är inga förhör.

När det gäller deltagarpåverkan är det dessutom värt att notera att medan det sedan år 2015 finns möjlighet för etableringskursens deltagare att lämna in klagomål till Folkhögskolornas studeranderättsliga råd (FSR), så har det till dags dato inte inkommit något ärende till FSR från deltagare på etableringskursen. I exemplet ovan med språkregeln var det dessutom så att kursdeltagarna inte kände till att de kunde överklaga detta till rektor och styrelse.

EN DEL AV FOLKHÖGSKOLAN?

Etableringskursen förväntas ingå i folkhögskolemiljön och den ska normalt genomföras i folkhögskolans ordinarie utbildningslokaler. Men både kursen och kursdeltagarna verkar ändå i flera avseenden falla utanför folkhögskolans kärnverksamhet. I vilken grad som etableringskursen integreras i annan verksamhet på folkhögskolan skiljer sig mellan olika folkhögskolor och är en mer komplex fråga än om var i lokalerna som kursen är placerad.

Kontaktytor mot andra deltagare

På de folkhögskolor vi har besökt är det vanligt att etableringsdeltagarna deltar i de aktiviteter som involverar hela folkhögskolan. På en del skolor menar lärarna att det finns mycket interaktion mellan deltagare från olika kurser, men det är också vanligt att lärarna beskriver att det fungerar mindre bra till följd av språkförbistringar.

Nedanstående citat beskriver folkhögskolan som en plats för informella möten:

En person som varit etablerare [deltagare på kursen] hos oss en längre tid är ju här mellan klockan åtta och tre. Och efter ett tag blir de kompisar med oss, och även med – inte alla – med några på Allmän kurs. De måste dela kök, de lära känna varandra vid namn. Några blir ganska nära lärarna.

Mer uppstyrd aktiviteter kan vara sådana aktiviteter som är gemensamma för hela folkhögskolan eller att vissa kursdeltagare får gå in i andra grupper:

Denna vecka har vi haft skapande vecka tillsammans, så då har etableringsklasserna här varit på [annan del av skolan], och då har vi inte haft vanliga konstellationer utan det har varit blandade grupper.

På en annan folkhögskola beskrivs en likande aktivitet:

Vi har även vad vi kallar klassträff, när vi gör en aktivitet tillsammans med en annan klass. I måndags var vi på bowling med en klass och på måndag ska vi träffa en annan klass och göra något med dem. Vitsen är att få träffa andra och träna språket.

På flera folkhögskolor förekommer det att man använder folkhögskolans olika utbildnings- och arbetsmiljöer för att utöka kursdeltagarnas erfarenheter och kontaktytor. Här följer exempel från två olika folkhögskolor:

Under vårterminen har vi en slags mindre praktik på skolan. Om man vill gå in i en annan klass så kan man göra det under en dag i veckan, om man är intresserad av textil så kan vara med på textillinjen en dag i veckan, eller ... i slutet av etableringskursen kan det även vara praktik hos vaktmästaren eller i köket.

[moderskolans] deltagare kommer och presenterar något för oss ... eller göra praktik i kaféet eller så. Och ibland tar vi kursdeltagarna till äldreboendet som finns här intill.

Osynliga barriärer och olika villkor

Vid våra besök på folkhögskolorna har vi stött på osynliga barriärer, ett slags inbyggd hierarkisk ordning, mellan etableringskursen och övrig verksamhet. Att ledningen ibland kan behöva "tvinga" in folkhögskollärarna på kursen, så som beskrivits ovan, ser vi som ett uttryck för detta. Ett annat exempel är när lärare och ledning pratar om folkhögskolan och etableringskursen som åtskilda enheter.

Dessutom genomförs kurserna på skilda villkor, allmän och särskild kurs har till exempel skollov, men inte etableringskursen som ska genomföras på heltid under sex månader utan uppehåll. Det senare ger varken lärare eller deltagare en känsla av att ingå i den ordinarie verksamheten. En lärare beskriver situationen:

De blir arga! //...// Vi försöker ha lite roligt när det gäller sommaren. Vi är på studiebesök, jättemånga studiebesök. Vi går till parlamentet, till naturhistoriska museet, och alla som finns här i [namn på stad] också.

Detta samverkar, menar flera lärare som intervjuats, med en känsla av över- och underordning som även återspeglas i relationerna mellan lärarna beroende på om man jobbar med en "riktig" folkhögskolekurs eller inte. Det finns inte bara olika arbetsvillkor utan även hierarkier mellan kärnverksamhet och icke-kärnverksamhet, som kommer av olika anställningsformer och informell status i lärarlaget.

Fortsättning inom folkhögskolan?

Etableringskurs på folkhögskola utgör en del – en pusselbit – i den tvååriga etableringsplan som Arbetsförmedlingen upprättar för varje deltagare. Det betyder att det är vanligt att folkhögskolan ger etableringskursen utan att det finns någon naturlig fortsättning vid folkhögskolan. Kursdeltagarna anvisas till etableringskursen och sedan när den är slut så försvinner de vidare till andra insatser.

I de fall folkhögskolan har SFI-kurser kan etableringskursen utgöra en rekryteringsbas för denna. Efter att etableringskursen är avslutad kan deltagaren söka till en SFI-kurs (som är en obligatorisk del i deltagarens etableringsplan) på samma folkhögskola. På ett par folkhögskolor förs även diskussioner om att starta kurser i svenska som kursdeltagare som är klar med SFI-kursen skulle kunna fortsätta på. Det kan då till exempel handla om *Svenska som andra språk* (SAS) eller om en "grundkurs" som förberedelse inför allmän kurs. ■

5 Kursens betydelse för deltagarnas etablering

Etableringskurs på folkhögskola är en insats inom Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag och syftar till att korta tiden för nyanländas etablering på arbetsmarknaden. När det gäller frågan i vilken grad den bidrar till detta finns det några omständigheter att ta hänsyn till.

Generellt gäller att det är vanskligt att uttala sig om effekter av en specifik insats, i detta fall en insats om sex månader, som ingår i en tvåårig plan som individen påbörjar efter att ha fått uppehållstillstånd. För etableringskursen gäller dessutom att det är en insats som är särskilt riktad mot personer med kort utbildningsbakgrund. Medan det i allmänhet tar längre tid för flyktingar än andra grupper att etablera sig på arbetsmarknaden, så är det rimligt att anta att kort utbildningsbakgrund bland etableringskursens deltagare bidrar till att denna etablering tar än längre tid.

Till detta kommer att kursen endast funnits sedan år 2014, det vill säga under fyra år om vi räknar med innevarande år. Sammantaget innebär detta att det inte är relevant att närma sig frågan om kursen uppfyllt sitt syfte i termer av en effektutvärdering.³⁸ I denna uppföljning är därför frågan om hur kursen uppfyllt sitt syfte mer inriktad mot deltagarnas erfarenheter av kursen som etableringsinsats.

I kapitlet diskuteras först nyanländas arbetsmarknadsetablering i Sverige och statistik om vilka kursdeltagare som kommer i förvärvsarbete efter avslutad kurs presenteras. Därefter ser vi till kursens betydelse för kursdeltagarna som enskilda individer och slutligen hur kursdeltagarnas kontaktyta mot civilsamhället ser ut under kursen.

38 De första som gick kursen har som tidigast blivit kommunplacerade under år 2012 och har alltså vid tiden för denna uppföljning varit kommunplacerade under en period av ungefär fem år. Mot bakgrund av vad vi redan vet om flyktingars arbetsmarknadsintegration är det inte rimligt att förvänta sig en stark arbetsmarknadsetablering hos kursens målgrupp på denna tid.

ETablering bland nyanlända med kort utbildning

Arbetslöshet fördelas ojämnt i befolkningen och utrikes födda är oftare arbetslösa och har en svagare förankring på arbetsmarknaden än inrikes födda. Denna skillnad mellan utrikes och inrikes födda är större bland kvinnor än bland män. År 2014 var sysselsättningsgraden bland inrikes födda kvinnor 66 procent och bland inrikes födda män 70 procent. Motsvarande siffror bland utrikes födda kvinnor var 55 procent och utrikes födda män 63 procent.³⁹

Kommunplacerade flyktingar har i allmänhet avsevärt svårare än andra grupper att etablera sig på arbetsmarknaden. Bland dessa tar det i genomsnitt mellan sju och tio år innan hälften är registrerade som förvärvsarbete – för männen i genomsnitt tre till fem år och för kvinnorna i genomsnitt nio till elva år. För kvinnor tar det alltså avsevärt längre tid än för män, vilket var en av huvudfrågorna i AKKA-utredningen.⁴⁰

Det finns emellertid stora skillnader mellan olika grupper av kvinnor och män. Det handlar om ålder och utbildningsbakgrund när man kommer till Sverige, men även om hur många flyktingar som kommunplaceras samtidigt, konjunkturläge och var i landet man blir kommunplacerad. Exempelvis har de flyktingar som kom från Bosnien-Hercegovina till Sverige under lågkonjunkturen 1993–1994 med tiden uppnått en stark arbetsmarknadsetablering. De som var barn vid ankomst hade efter tjugo år i Sverige, och vid en ålder mellan 20 och 29 år, en sysselsättningsgrad i nivå med inrikes födda, och detta gäller för både kvinnor och män.⁴¹

Kommunplacerade flyktingar med kort utbildningsbakgrund, i synnerhet kvinnor, tillhör alltså de som har särskilt lång väg till etablering på arbetsmarknaden. Etableringskurs på folkhögskola skapades som insats för denna grupp. Detta betyder att kursens deltagare i normalfallet behöver lång tid för att finna fotfäste på arbetsmarknaden.

Kursens betydelse för deltagarna

För denna uppföljning har vi intervjuat ungefär lika många kvinnliga som manliga kursdeltagare. Intervjuerna med kursdeltagarna, men även lärare och arbetsförmedlare, ger uttryck för att etableringskursen bidrar till kvin-

39 RiR 2015:17 *Nyanländas etablering. Är statens insatser effektiva?*, sid. 29.

40 SOU 2012:69 *Med rätt att delta. Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden*.

41 Ekberg, Jan (2016) Det finns framgångsrika flyktingar på arbetsmarknaden. *Ekonomisk debatt*. Årg. 44, Nr. 5, sid. 6–11.

nors och mäns utveckling i svenska språket och att de orienterande och arbetsförberedande insatserna bidrar till etablering i samhället.

Det måste dock påpekas att vi har intervjuat deltagarna under tiden de gick kursen. Det ligger därför i sakens natur att de inte kan reflektera över vad kursen bidragit till för deras etablering på arbetsmarknaden eller i samhället retrospektivt, utan deltagarnas erfarenheter är begränsade till det här och nu som gäller när de går kursen.

Deltagarnas erfarenheter av etableringskursen är överlag inte bara positiva, utan ofta översvallande.⁴² De beskriver kursen bland annat som att ”komma hem” och få möjlighet att lära sig svenska, ett efterlängtat möte med skolvärlden och ett sätt att komma ut från hemmet. En man med högskoleutbildning och yrkeserfarenhet från hemlandet lägger vikt vid att kursen ger en daglig struktur, vilket han beskriver som viktigt efter en lång väntan på asyl:

Det är miljön som är viktig för mig, den får mig att känna att jag som hemma.

Innebörden av att bli etablerad i samhället kan handla om många olika saker. Det följande citatet ger exempel hur kursdeltagaren, en kvinna som jobbat som frisör i 15 år men som varit hemmafru de senaste 20 åren i samband med att familjen fick barn, upplever att etableringskursen hjälpt henne att övervinna sin rädsla inför att befinna sig i en ny situation där hon inte kunde förstå språket:

Jag fick väldigt stor hjälp av lärarna här, de har hjälpt mig personligen. Jag hade en känsla av rädsla när jag skulle lära mig språket. Det är ett helt nytt språk för mig. Nu känner jag mig ... det betyder att jag kan höra ord och språket ... jag känner inte någon rädsla längre, det känns som att jag har blivit van att höra sånt.

För de som har kort eller ingen utbildning innebär etableringskursen, åtminstone i vissa fall, ett efterlängtat möte med skolvärlden. En kvinna som är analfabet säger att:

Det bästa med detta är att sedan jag var liten har jag haft en dröm att jag ska få lära mig läsa och skriva, vilket jag inte gjort i mitt hemland. Så nu har jag börjat, och jag ska göra mitt bästa. Jag hoppas att det finns hopp att jag ska

⁴² Det går inte att bortse ifrån att intervjuerna är präglade av den helt speciella livssituation som det innebär att man relativt nyligen fått ett positivt besked på en ansökan om uppehållstillstånd.

kunna det. Och sen ska jag kunna ha det som vanligt, att kunna vara mer aktiv i samhället och tala med människor och leva ett vanligt liv.

En annan kvinna, som också saknar tidigare skolgång, uttrycker ungefär samma sak:

Jag har fått den här jättestora chansen att lära mig gå i skola. Jag får pengar för det. Så det finns ingenting som jag inte gillar.

Flera, särskilt kvinnliga, kursdeltagare pekar på att kursen inneburit att de kommit ut från hemmet. En kvinnlig kursdeltagare i femtioårsåldern, som hade sex års grundskola men har aldrig yrkesarbetat utan varit hemma med familjens nio barn, menade:

Det som var viktigt är att jag har lärt mig hur man ska åka från hemmet till skolan. Förr fick jag hjälp av min man, men nu kan jag åka själv med buss, vilket nummer jag ska ta till exempel och vilken väg jag ska ta.

En kursdeltagare på en annan folkhögskola uttrycker det på ett liknande sätt:

Det bästa är att vi har kommit ut ur hemmet alltså, att man är ute. Skolan är mycket bra. Jag tycker om att gå till skolan, det är mycket bättre än att vara hemma.

Dessa erfarenheter indikerar att kursen både är ett sätt att komma ut ur hemmet och att komma hem. Och båda dessa dimensioner kan ses som, åtminstone potentiella, steg mot etablering på arbetsmarknaden och i samhället.

Vi har i särskild ordning ställt frågor om vad kursen innebär för kvinnor. Överlag kan vi inte se några skillnader, utan kursens betydelse är lika för kvinnor och män. Detta bekräftas även i intervjuer med lärare och arbetsförmedlare. Arbetsförmedlarna tar inte hänsyn till kön när de anvisar. Det förekommer att etableringskursen ges i grupper för enbart kvinnor. Intervjuer med dessa kvinnor visar att medan en del uppskattar att det endast är kvinnor, så är andra likgiltiga inför det. En uppskattande kommentar följer här:

Jag tycker att det är mera bekvämt med att det bara är kvinnor. Du vet, det är lite likt den orientaliska traditionen. Så jag tycker att det är bra.

Det finns däremot, ur lärarnas perspektiv, andra aspekter som spelar in på vilken betydelse kursen kan ha för deltagarna. Dels handlar det om ålder. Kursdeltagare som är äldre och inte har långt kvar till pensionering, har svårt att få ut något av kursen i meningen att den förväntas bidra till etablering på arbetsmarknaden. En annan aspekt handlar om kursdeltagarnas förmåga att lära sig genom studier:

Det finns de som är mer praktiskt lagda, det är inga problem att lära sig svenska, men just skolmiljön är inte rätt forum, utan, och det kan personen säga själv 'jag vill hellre praktisera, för det är där jag kan prata och komma igång. //...// de som verkligen uttrycker att de vill praktisera – låt dem få göra det!

Detta indikerar att även om insatsen är utformad för att passa de med mycket kort utbildningsbakgrund, kan det vara så att teoretiska språkstudier inte alltid är det mest lämpliga. Någon lärare påpekar att de ibland i gruppen har kursdeltagare som inte alls borde vara i klassrummet, som inte är i stånd att ta till sig undervisningen utan som borde vara sjukskrivna och under behandling.

Av alla faktorer som kan påverka vilken betydelse kursen kan få för kursdeltagaren, så spelar, menar lärare, utbildningsbakgrund och motivation störst roll. De som har studievana har lättare för att tillgodogöra sig kursen, men de som drivs av en egen motivation att lära sig svenska är de som går snabbast fram oavsett utbildningsbakgrund.

Kursen som kontaktyta mot civilsamhället

Folkhögskolorna är olika aktiva i hur de engagerar civilsamhället i etableringskursen. Många gånger är det folkhögskolan själv som utgör själva civilsamhället, men det förekommer också att lärarna jobbar för att utöka kursdeltagarnas kontaktytor mot föreningar och andra miljöer utanför folkhögskolan.

Bland de folkhögskolor som ingår i den här uppföljningen är det ofta idrottsföreningar som knyts till kursen.

Vi gör det vi kan, att man kanske går ut med gruppen och besöker biblioteket första gången, och sen när de har varit där så vågar de gå dit själva. Så att där kan vi ju hjälpa till på traven rätt mycket. Och många har ju barn som är väldigt aktiva i idrottsföreningen här, spelar hockey och fotboll.

På en folkhögskola beskriver lärarna hur kursdeltagarna, genom etableringskursens försorg, kommit i kontakt med idrottsföreningar och att kontakten sedan fortsatt efter att kursen avslutats. Det kan även handla om exempelvis språkkaféer och stickkaféer som drivs av folkhögskolan eller dess huvudman.

Lärarna beskriver genomgående två utmaningar med att utöka kursdeltagarnas kontaktyta mot civilsamhället. Den ena handlar om språkliga svårigheter. Så länge kursdeltagarna har begränsade kunskaper i svenska är det svårt att göra saker tillsammans med andra kurser på folkhögskolan och i sammanhang utanför folkhögskolan. Den andra handlar om att det många gånger är svårt att engagera kursdeltagarna i föreningsaktiviteter. De är inte motiverade. Denna erfarenhet har även framkommit i tidigare uppföljningar. En lärare uttrycker det så här:

Sen är det också så att våra deltagare, de har ingen vana alls från föreningsliv.

När det gäller folkbildningen som resurs för etableringen i samhället, konstaterar vi att den grad i vilken folkhögskolorna använder sina kontakter, varierar avsevärt. Medan någon folkhögskola av de vi besökte arbetar aktivt för att utöka kursdeltagarnas kontaktytor mot civilsamhället, så finns det samtidigt de som inte gör någonting för stimulera denna kontakt. ■

6 Avslutande diskussion

Etableringskurs på folkhögskola genomförs på nästan hundra folkhögskolor runtom i landet. Folkhögskolorna har olika profiler och visioner och olika förutsättningar för genomförandet av kursen. Det har inte bara framkommit i de intervjuer vi gjort, utan det är också något vi sett och upplevt vid våra besök. Från regeringens riktlinjer till Folkbildningsrådet och regleringsbrev till Arbetsförmedlingen, till unika möten mellan deltagare och lärare, innehåller kursen olika moment av uppdragsutbildning och arbetsmarknadsåtgärd.

Deltagarna som Arbetsförmedlingen anvisar möter en folkhögskolemiljö, och i vissa fall även en kontaktyta mot civilsamhället, som i förlängningen är tänkt att underlätta individens fortsatta etablering på arbetsmarknaden och i samhället mer allmänt. I denna avslutande diskussion summerar vi och diskuterar uppföljningens resultat i relation till kursen som arbetsmarknadsåtgärd, uppdragsutbildning, folkbildning och som kontaktyta mot civilsamhället. Därefter presenterar vi några frågeställningar som väckts under arbetets gång och som kan vara vägledande i framtida utvecklingsarbete och uppföljningar.

MED SAMARBETE SOM GRUND

Etableringskurs på folkhögskola bygger på ett samarbete mellan Folkbildningsrådet och Arbetsförmedlingen och mellan lokala arbetsförmedlingskontor och enskilda folkhögskolor. Detta samarbete varierar mellan olika arbetsförmedlingskontor och folkhögskolor; det handlar om i vilken grad de lokala arbetsförmedlingskontoren anvisar deltagare och vilka som anvisas plats. Detta samarbete är avgörande för genomförandet av etableringskursen.

Denna uppföljning ger en tydlig bild av att samarbetet och genomförandet på lokal nivå har vissa brister. Främst handlar det om att Arbetsförmedlingen inte har rutiner och administrativt stöd för ett optimalt genomförande. Exempelvis fungerar inte Arbetsförmedlingens handläggarstöd (KA Webb) på ett tillfredsställande sätt när det gäller etableringskursen. De intervjuer vi gjort in-

dikerar att i de fall det fungerar med anvisningarna så bygger detta på ett fungerande, inte sällan personbundet, samarbete på lokal nivå. En viktig fråga här för fortsatt utvecklingsarbete handlar om hur man kan få samarbetet att fungera på organisationsnivå så att samarbetet inte blir så känsligt för personalomsättning.

En annan aspekt av att deltagarna anvisas handlar om att det är arbetsförmedlare på det lokala arbetsförmedlingskontoret som bedömer vem som ska anvisas. Våra intervjuer indikerar att även om det på folkhögskolorna inte råder någon samsyn kring vilka kursdeltagare kursen passar bäst för, så finns inte sällan en frustration över att inte kunna påverka vem som anvisas. Intervjuerna ger dock även exempel på där ett nära och välfungerande samarbete mellan folkhögskolan och enskilda arbetsförmedlare inneburit att folkhögskolan kunnat vara med och bedöma vem som ska tas in. Det är intressant att notera att ett sådant mycket nära samarbete med Arbetsförmedlingen tycks stärka det folkhögskolemässiga i antagningen av deltagare.

FOLKBILDNING PÅ UPPDRAG OCH SOM INSATS

I de intervjuer som genomförts med lokala och regionala företrädare för Arbetsförmedlingen har man uttryckt sig positivt om insatsen sedd som arbetsmarknadsåtgärd, då man upplever att den tillgodoser ett behov hos deltagarna. Man betonar inte minst vikten av att ha en insats som uppfyller etableringsplanens krav om heltidssysselsättning under en relativt sett lång period, sex månader, i folkhögskolemiljö för nyanlända med kort eller ingen skolgång. Intervjuerna på folkhögskolorna visar att kursdeltagarna huvudsakligen är nöjda med kursen.

Etableringskursen ska genomföras med folkhögskolans arbetssätt och metoder; den ska vara en del av folkhögskoleverksamheten. I de fall kursen är integrerad med annan verksamhet på folkhögskolan, är den, vid de folkhögskolor vi har besökt, som regel integrerad med SFI-undervisning. Detta innebär att inom etableringskursen möts inte bara de skilda logiker som präglar folkhögskolan som utbildningsform – dvs. informell vuxenutbildning – och uppdragsutbildning, utan även den logik som präglar SFI och formell vuxenutbildning. Denna dynamik ser olika ut på de folkhögskolor vi har besökt och antalet skolor är för få för att dra någon generell slutsats. Trots detta är det intressant att notera att i de fall etableringskursen utgör en egen kurs och alltså genomförs skild från andra kurser, så framträder det folkhögskolemässiga mer, och i de fall den integreras med annan kursverksamhet så tycks det folkhögskolemässiga framträda i lägre grad.

Detta hänger samman med att i de fall den utgör en egen kurs kan man i högre grad anamma en traditionell folkhögskolepedagogik. Detta gäller inte minst i de fall kursen leds av folkhögskollärare. I de fall etableringskursen är integrerad med SFI-undervisningen följer kursen gällande kursplan för SFI och läraren arbetar på ett sätt så att denna kan sätta betyg. Efter vad vi har sett innebär detta mer traditionell vuxenutbildning.

Frågan om vilken pedagogik som tillämpas i kursen bör emellertid inte begränsas till att handla om att bevara folkhögskolepedagogiska former eller inte. Istället måste frågan vidgas till att handla om hur folkbildningens pedagogik kan fungera som ett redskap i dagens samhälle, för att motverka utanförskap och växande utbildningsklyftor.

Intervjuerna med personer i ledningsfunktion på folkhögskolorna visar att det finns en medvetenhet och en öppenhet kring denna utmaning för folkhögskolan. Det finns också en stark samsyn kring att det är helt centralt för folkhögskolan att inkorporera nya grupper såsom nyanlända i folkhögskolans verksamhet. Frågan är inte om det är angeläget att fortsätta med etableringskursen eller inte, utan *hur* folkhögskolan kan ta sig an dessa uppgifter utifrån ett folkbildningsperspektiv.

Det finns lärare som påtalar att kursen framstår som alltför teoretisk för vissa deltagare. De menar att det krävs en viss språk- och kunskapsnivå för att ta det egna ansvar som folkhögskolornas arbetssätt kräver. Andra lärare framhåller att det folkhögskolemässiga är just att ge resurser till de individer som mest behöver det. I vissa fall menar lärarna att teoretiska studier inte alltid är det mest lämpliga eftersom förkunskaperna är för låga eller för att deltagaren mår för dåligt.

MÅLGRUPPENS MÖTE MED FOLKHÖGSKOLAN

Utifrån kursdeltagarnas perspektiv bedöms kursen genomgående som en positiv upplevelse. I de fall kursdeltagarna har negativa kommentarer handlar det om missnöje med den friare, pedagogiska formen – de har förväntningar på att läraren ska lägga upp en struktur för undervisningen och även fler prov. I intervjuer med arbetsförmedlare framkommer positiva omdömen om kursen som insats. Några arbetsförmedlare ger uttryck för att kursdeltagarna lär sig mer svenska på etableringskursen än på SFI.

Bland de folkhögskolor vi har besökt förekommer det att folkhögskolan ger etableringskursen utan att det finns någon naturlig fortsättning vid samma folkhögskola. Det innebär att kursdeltagarna anvisas till etableringskur-

sen och när den sedan är slut går de vidare till andra insatser som Arbetsförmedlingen anvisar till, som även dessa ingår i deltagarens etableringsplan. Utifrån deltagarnas perspektiv blir vistelsen på folkhögskolan en kort sejour. Andra folkhögskolor som besökts har en uttalad strategi där etableringskursen blir den första av flera kurser på folkhögskolan. Det kan handla om att fortsätta med SFI efter etableringskursen, och därefter kurser på grundskole- och/eller gymnasienivå, även efter att etableringsplanen avslutats.

Ytterligare en aspekt av målgruppens möte med folkhögskolan handlar om huruvida etableringskursen bedrivs på moderskolan ihop med kärnverksamheten eller om kursen är utlokaliserad till en filial, i vissa fall i områden där kursens målgrupp är bosatt. Att etableringskursen bedrivs som filialverksamhet kan å ena sidan innebära att kursen genomförs avskilt från den ordinarie verksamheten, ibland med personal som inte har särskilt stor erfarenhet av folkhögskolornas arbetssätt. Den här utlokaliseringen innebär en uppdelning bland folkhögskolans deltagare som kan försvåra för folkhögskolan att fungera som mötesplats. Å andra sidan etableras dessa filialer inte sällan i storstäder och då i storstädernas ytterområden där folkbildningen kan spela en viktig roll för de som utgör kursens primära målgrupp. Hur folkbildningen ska röra sig mot nya målgrupper utan att för den skull tappa det "folkbildningsmässiga" är i slutändan en avvägning som varje folkhögskola måste göra.

KURSEN SOM KONTAKTYTA MOT CIVILSAMHÄLLET

Kontakter som folkhögskolan kan använda för att etablera kontaktytor mot civilsamhället skulle kunna vara det lokala föreningslivet och sina respektive huvudmän. Av de folkhögskolor vi besökt kan man dra slutsatsen att de flesta folkhögskolor inte fullt ut utnyttjar dessa möjligheter till kontakter med civilsamhället för att engagera deltagarna.

Även om det finns variationer mellan de folkhögskolor vi har besökt, både i föreliggande rapport och i uppföljningen av Studiemotiverande folkhögskolekurs, så framstår anknytningeng till civilsamhället som generellt svag.⁴³ Lärarna beskriver genomgående två utmaningar med att utöka kursdeltagarnas kontaktyta mot civilsamhället; språkliga svårigheter och svårigheten att engagera deltagarna i föreningslivet. Lärarna menar att så länge kursdeltagarna har begränsade kunskaper i svenska är det svårt att göra saker tillsammans i

43 Studiemotiverande folkhögskolekurs 2016: Perspektiv på folkbildning som arbetsmarknadsåtgärd.

sammanhang utanför folkhögskolan. Flera menar också att deltagarna inte är motiverade att göra saker på sin fritid eller utanför skolans väggar.

FRÅGOR ATT UNDERSÖKA VIDARE

Etableringskurs på folkhögskola är ett av flera exempel på hur folkhögskolan engageras för att svara upp mot viktiga samhällsutmaningar. I vissa fall handlar det då om gemensamma regeringsuppdrag till Arbetsförmedlingen och Folkbildningsrådet, att tillsammans hantera olika integrations- och utbildningsfrågor. Utifrån föreliggande uppföljning så kan man säga att för folkhögskolors vidkommande så finns det minst tre frågor som är intressanta att undersöka vidare när det gäller folkhögskolans arbete med särskilda insatser och samhällsuppdrag:

- folkhögskolans förmåga att nå och arbeta med nya målgrupper i allmänhet och nyanlända i synnerhet
- möjligheter och utmaningar att integrera nya uppdrag med befintlig verksamhet
- hur folkhögskolan kan utveckla sin så kallade särart samtidigt som nya finansierings- och styrningsmodeller införs inom folkbildningen

Etableringskurs på folkhögskola, tillsammans med andra insatser såsom Svenska från dag ett och Studiemotiverande folkhögskolekurs, leder till att folkbildningen når delvis nya målgrupper. Utrikes födda kvinnor, äldre och korttidsutbildade deltagare är alla angelägna målgrupper som Etableringskurs på folkhögskola riktas till och som folkhögskolorna i förlängningen i än högre grad kommer att kunna få in i sin ordinarie kursverksamhet. Uppdragsverksamheten kan därmed sägas möjliggöra för folkbildningen att nå en ökad mångfald av människor.

I denna uppföljning har det konstaterats att flera folkhögskolor anammat ett processtänk där uppdragsverksamheten integrerats med SFI-undervisning för att deltagarna sedan ska kunna övergå till allmän kurs eller en yrkesutbildning, t. ex. genom en profilkurs eller en annan uppdragsutbildning. Detta processtänk kan leda till att deltagarsammansättningen på folkhögskolor i stort förändras och det kan ha både för- och nackdelar.

Relationen mellan uppdragsverksamheten och ”kärnverksamheten” kan i vissa fall påverkas av att folkhögskolor bygger upp filialer dit delar eller hela uppdragsverksamheten förläggs. I uppföljningen har vi kunnat se exempel på att uppdragsverksamheten i vissa fall var avskild från kärnverksamheten –

just i och med att uppdragen var förlagda till filialer. Om uppdragsutbildningen på detta sätt skiljs från kärnverksamheten kan det finnas en risk att vissa av folkbildningens mervärden går förlorade. Folkhögskolan som utbildningsform och som mötesplats lyfts fram som centrala tillgångar i beskrivningarna och motiveringarna bakom exempelvis Etableringskurs på folkhögskola och Studiemotiverande folkhögskolekurs. Ett ökat engagemang på utbildningsmarknaderna kan leda till fler filialer och därmed en ökad konkurrens både mellan folkhögskolor och med andra utbildningsaktörer.

En annan aspekt av att folkhögskolorna deltar på en konkurrensutsatt utbildningsmarknad, och allt som följer med det, är ett ökat behov att marknadsföra folkhögskolan som en egen utbildningsform. Det kan därför vara angeläget att studera samspelet mellan yttre villkor – styrning m.m. – och inre förutsättningar så som deltagarsammansättning, arbetssätt m.m.

Etableringskurs på folkhögskola rör sig i gränslanden mellan folkbildning och uppdrag, mellan integrationspolitik, arbetsmarknadsåtgärd och civilsamhälle. Dessa områden följer delvis olika och ibland motstridiga logiker. Inom allt fler områden skapar offentliga verksamheter marknader för olika utförare att konkurrera med sina tjänster. Folkbildningen i stort, och därmed även enskilda folkhögskolor, agerar i olika utsträckning på dessa välfärdsmarknader. Det innebär i viss mån att styrningen av folkhögskolornas verksamheter ökar, i och med att fler regler och riktlinjer tillkommer som folkhögskolorna behöver förhålla sig till. Möjligheten för folkhögskolor att kunna få betygsrätt inom SFI innebär också ett utökat regelverk som måste följas.

Ovanstående frågor är långt ifrån nya men visar på områden som är värda att studera vidare, eftersom de ytterst påverkar folkbildningens roll i samhället, dess självbild och dess särart. Frågorna utmanar den folkbildningslogik som säger att folkhögskolan fritt ska kunna utforma sina kurser och själva välja sin inriktning. ■

Referenser

- Dir. 2005:117 Den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden.
- Dir. 2011:93 Utvärdering av det statliga stödet till folkbildningen.
- Ekberg, Jan (2016) Det finns framgångsrika flyktingar på arbetsmarknaden. *Ekonomisk debatt*. Årg. 44, Nr. 5, s. 6–11.
- Franker, Qarin (2004) Att utveckla litteracitet i vuxen ålder – alfabetisering i en tvåspråkig kontext. I: *Svenska som andraspråk i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindell, Erik, Erica Righard och Jens Lejhall (2017) *Studiemotiverande folkhögskolekurs. Perspektiv på folkbildning som arbetsmarknadsåtgärd*. Stockholm: Folkbildningsrådet.
- SOU 2004:30 Folkbildning i brytningstid. En utvärdering av studieförbund och folkhögskolor. Slutbetänkande av Utredningen för statens utvärdering av folkbildningen 2004.
- SOU 2006:79 Integrationens svarta bok. Agenda för jämlikhet och social sammanhållning.
- SOU 2007:66 Rörelser i tiden. Slutbetänkande av Utredningen om den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden.
- SOU 2012:69 Med rätt att delta. Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden. Slutbetänkande av Utredningen om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare (AKKA-utredningen)
- SOU 2012:72 Folkbildningens samhällsvärden. En ny modell för statlig utvärdering. Betänkande av Folkbildningsutredningen.
- Prop. 2009/10:55 En politik för det civila samhället.
- Prop. 2013/14:1 Budgetpropositionen för 2014.
- Prop. 2013/14:104 Insatser för vissa nyanlända invandrares etablering m.m.
- Prop. 2013/14:172 Allas kunskap – allas bildning.

RiR 2011:12 Statens stöd till studieförbunden.

RiR 2015:17 Nyanländas etablering – är statens insatser effektiva?

Skriftliga källor

Arbetsförmedlingens handläggarstöd. Folkhögskoleutbildning i etableringsuppdraget. Beslutad 2016.06.13. Dnr. Af-2016/00128325.

Arbetsförmedlingens handläggarstöd. Folkhögskoleutbildning i studiemotiverande syfte. Beslutad 2016.10.27.

Etableringskurs på folkhögskola. Kvalitativ uppföljning hösten 2015. Dnr 7, 2016, 091.

Etableringskurs på folkhögskola 2014. Folkbildningsrådet, PM 2014-02-28, Dnr 36, 2014, 091.

Etableringskurs på folkhögskola 2015. Folkbildningsrådet, PM 2015-01-29, Dnr 13, 2015, 091.

Etableringskurs på folkhögskola 2016. Folkbildningsrådet, PM 2016 02 05, Dnr. 7, 2016, 091.

Etableringskurs på folkhögskola 2017. Folkbildningsrådet, PM 2016 01 13⁴⁴, Dnr. 25, 2017, 091.

Regleringsbrev för budgetår 2014 avseende Arbetsförmedlingen.

Regleringsbrev för budgetår 2015 avseende Arbetsförmedlingen.

Regleringsbrev för budgetår 2016 avseende Arbetsförmedlingen.

Regleringsbrev för budgetår 2017 avseende Arbetsförmedlingen.

Riktlinjer för 2014 för Folkbildningsrådet i fråga om användningen av anslagen 14:1 Bidrag till folkbildningen inom utgiftsområde 17.

Riktlinjer för 2015 för Folkbildningsrådet i fråga om användningen av anslagen 14:1 och 14:3 inom utgiftsområde 17 Kultur, medier och trossamfund och fritid.

Riktlinjer för 2016 för Folkbildningsrådet i fråga om användningen av anslaget 14:1 Bidrag till folkbildningen och anslaget 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen inom utgiftsområde 17.

Riktlinjer för 2017 för Folkbildningsrådet i fråga om användningen av anslagen 14:1 och 14:3 inom utgiftsområde 17 Kultur, medier och trossamfund och fritid.

Samarbetsavtal avseende genomförande av utbildningsinsats vid folkhögskolor för personer som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsin-

⁴⁴ Sic, rätt datum är 2017 01 13.

- satser för vissa nyanlända invandrare enligt regleringsbrev för budgetår 2014 avseende Arbetsförmedlingen. Dnr FBR 36, 2014, 091.
- Samarbetsavtal avseende genomförande av utbildningsinsats vid folkhögskolor för personer som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare enligt regleringsbrev för budgetår 2015 avseende Arbetsförmedlingen. Dnr FBR 13, 2015, 091, Dnr Af 2014/051274.
- Samarbetsavtal avseende genomförande av utbildningsinsats vid folkhögskolor för personer som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare enligt regleringsbrev för budgetår 2016 avseende Arbetsförmedlingen. Dnr FBR 7, 2016, 091, Dnr Af 2014/051274
- Samarbetsavtal avseende genomförande av utbildningsinsats vid folkhögskolor för personer som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Dnr FBR 361, 2016, 091, Dnr Af 2016/0010 1643.
- Uppföljning 2016–2017. Studiemotiverande folkhögskolekurs och Etableringskurs på folkhögskola. Folkbildningsrådet, Dnr. 6 och 7, 2016, 091.
- Återrapportering Etableringskurs på folkhögskola 2014. Nedladdat från <http://www.folkbildningsradet.se/globalassets/rapporter/regeringen/2015/regeringsrapport-2015-etableringskurs.pdf?epieditmode=true> den 3 oktober 2017.
- Återrapportering Etableringskurs på folkhögskola 2015. Folkbildningsrådet, Dnr. 7, 2016, 091.
- Återrapportering Etableringskurs på folkhögskola 2016. Folkbildningsrådet, Dnr. 25, 2017, 091.
- Ändring § 2, 3 och 6 i samarbetsavtal (2014 01 31) mellan Arbetsförmedlingen och folkbildningsrådet avseende genomförande av utbildningsinsats vid folkhögskolor för personer som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare enligt regleringsbrev för budgetår 2014 avseende Arbetsförmedlingen. Dnr FBR 36, 2014, 091, Dnr AF 2014/051274.
- Ändring § 2, 3 och 6 i samarbetsavtal mellan Arbetsförmedlingen och folkbildningsrådet avseende genomförande av utbildningsinsats vid folkhögskolor för personer som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare enligt regleringsbrev för budgetår 2015 avseende Arbetsförmedlingen. Dnr FBR 13, 2015, 091, Dnr AF 2014/051274.

Ändring § 2, 3 och 6 i samarbetsavtal mellan Arbetsförmedlingen och folkbildningsrådet avseende genomförande av utbildningsinsats vid folkhögskolor för personer som omfattas av lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare enligt regleringsbrev för budgetår 2016 avseende Arbetsförmedlingen. Dnr FBR 7, 2016, 091, Dnr AF 2014/051274.

Lagar

SFS 1986:117 Förordning om uppdragsutbildning vid folkhögskolor

SFS 2000:634 Förordning om arbetsmarknadspolitiska program

SFS 2010:197 Lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

SFS 2010:1138 Förordning om samhällsorientering för vissa nyanlända flyktingar.

SFS 2015:218 Förordning om statsbidrag till folkbildningen

SFS 2015:521 Förordning om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare. ■■■

Bilaga 1: Statistik

Deltagare och deltagarveckor (dv) per län 2016

LÄN	LÄNSKOD	DELTAGARE	ANTAL FÖRDELADE		NYTTJADE		MÖJLIGA	FAKTISKA		BIDRAG
			PLATSER	PLATSER	PLATSER	(%)		DV VT	DV VT	
Stockholm	01	375	491	76%	6 604	5 986	18 750 000 kr			
Uppsala	03	11	15	73%	286	235	550 000 kr			
Södermanland	04	97	130	75%	835	812	4 850 000 kr			
Östergötland	05	179	189	95%	1 650	1 485	8 950 000 kr			
Jönköping	06	179	214	84%	1 124	1 113	8 950 000 kr			
Kronoberg	07	16	18	89%	339	332	800 000 kr			
Kalmar	08	96	118	81%	260	247	4 800 000 kr			
Gotland	09	43	40	108%	1 144	1 056	2 150 000 kr			
Blekinge	10	131	155	85%	2 254	2 079	6 550 000 kr			
Skåne	12	992	1 090	91%	11 379	9 972	49 600 000 kr			
Halland	13	61	59	103%	499	322	3 050 000 kr			
Västra Götaland	14	411	441	93%	3 055	2 737	20 550 000 kr			
Värmland	17	39	30	130%	364	364	1 950 000 kr			
Örebro	18	102	113	76%	1 389	1 372	5 100 000 kr			
Västmanland	19	190	224	85%	2 333	2 268	9 500 000 kr			
Dalarna	20	192	197	97%	1 950	1 612	9 600 000 kr			
Gävleborg	21	93	126	74%	687	645	4 650 000 kr			
Västernorrland	22	100	118	85%	1 132	1 110	5 000 000 kr			
Jämtland	23	26	47	55%	0	0	1 300 000 kr			
Västerbotten	24	38	81	47%	650	482	1 900 000 kr			
Norrbottn	25	105	124	85%	1 343	1 458	5 250 000 kr			
Totalt		3 476	4 020	87%	39 277	35 678	173 800 000 kr			

Deltagare och deltagarveckor (dv) per folkhögskola och län 2016

SKOLA	LÄNSKOD	ANTAL DELTAGARE	FÖRDELADE PLATSER	NYTTJADE PLATSER (%)	MÖJLIGA DV VT	FAKTISKA DV VT	BIDRAG
Alma folkhögskola	01	37	60	62%	988	874	1 850 000 kr
Birkagårdens folkhögskola	01	81	110	74%	2 184	1 859	4 050 000 kr
Bosöns idrottsfolkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Botkyrka folkhögskola	01	1	5	20%	0	0	50 000 kr
Bromma folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Fryshuset folkhögskola	01	33	25	132%	0	0	1 650 000 kr
Hagabergs folkhögskola	01	42	42	100%	520	537	2 100 000 kr
Jakobsbergs folkhögskola	01	14	31	45%	208	187	700 000 kr
Kageholms folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Kista folkhögskola	01	46	54	85%	702	589	2 300 000 kr
Lillsved Gymn o idrottsfhsk	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Långholmens folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Runö folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Röda korsets folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
S:tä Birgittas folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Scouternas folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Sigtuna folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Skarpnäcks folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Skeppsholmens fhsk	01	31	42	74%	468	372	1 550 000 kr
Stadsmissionens fhsk	01	1	22	5%	0	0	50 000 kr
Sundbybergs folkhögskola	01	36	28	129%	936	1 024	1 800 000 kr
Södertörns folkhögskola	01	10	22	45%	0	0	500 000 kr
Södra Stockholms fhsk	01	0	0	0%	0	0	0 kr

Forts. Deltagare och deltagarveckor (dv) per folkhögskola och län 2016

SKOLA	LÄNSKOD	ANTAL DELTAGARE	FÖRDELADE PLATSER	NYTTJADE PLATSER (%)	MÖJLIGA DV VT	FAKTISKA DV VT	BIDRAG
Tollare folkhögskola	01	18	22	82%	234	235	900 000 kr
Vårdinge By folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Vaddö folkhögskola	01	25	28	89%	364	309	1 250 000 kr
Ågesta folkhögskola	01	0	0	0%	0	0	0 kr
Biskops-Arnö Nordens fhs	03	0	0	0%	0	0	0 kr
Wilks folkhögskola	03	11	15	73%	286	235	550 000 kr
Eskilstuna folkhögskola	04	37	37	100%	442	435	1 850 000 kr
Nyköpings Folkhögskola	04	26	47	55%	0	0	1 300 000 kr
Stensunds folkhögskola	04	7	18	39%	81	81	350 000 kr
Åsa folkhögskola	04	27	28	96%	312	296	1 350 000 kr
Bona folkhögskola	05	34	40	85%	340	344	1 700 000 kr
Liijeholmens folkhögskola	05	19	22	86%	0	0	950 000 kr
Lunnevals folkhögskola	05	0	0	0%	0	0	0 kr
Marieborgs folkhögskola	05	120	120	100%	1 283	1 114	6 000 000 kr
Mo Gård folkhögskola	05	6	7	86%	27	27	300 000 kr
Vadstena folkhögskola	05	0	0	0%	0	0	0 kr
Valta folkhögskola	05	0	0	0%	0	0	0 kr
Braheskolan-Visingsö fhs	06	16	44	36%	208	208	800 000 kr
June folkhögskola	06	6	6	100%	0	0	300 000 kr
Mariannelunds fhs	06	18	18	100%	0	0	900 000 kr
Mullsjö folkhögskola	06	7	7	100%	0	0	350 000 kr
Sommenbygdens fhs	06	13	15	87%	0	0	650 000 kr
Södra Vätterbygdens fhs	06	5	5	100%	0	0	250 000 kr
Sörängens folkhögskola	06	0	0	0%	0	0	0 kr
Värnamo Folkhögskola	06	59	59	100%	526	516	2 950 000 kr

Forts. Deltagare och deltagarveckor (dv) per folkhögskola och län 2016

SKOLA	LÄNSKOD	ANTAL DELTAGARE	FÖRDELADE PLATSER	NYTTJADE PLATSER (%)	MÖJLIGA DV VT	FAKTTISKA DV VT	BIDRAG
Ädelfors folkhögskola	06	55	60	92%	390	389	2 750 000 kr
Grimslövs folkhögskola	07	16	18	89%	339	332	800 000 kr
Markaryds folkhögskola	07	0	0	0%	0	0	0 kr
S:t Sigfrids folkhögskola	07	0	0	0%	0	0	0 kr
Gamleby folkhögskola	08	24	24	100%	0	0	1 200 000 kr
Högalids folkhögskola	08	16	16	100%	0	0	800 000 kr
Oskarshamns folkhögskola	08	28	23	122%	260	247	1 400 000 kr
Vimmerby folkhögskola	08	18	39	46%	0	0	900 000 kr
Ölands folkhögskola	08	10	16	63%	0	0	500 000 kr
Gotlands folkhögskola	09	43	40	108%	1 144	1 056	2 150 000 kr
Blekinge folkhögskola	10	24	23	104%	260	198	1 200 000 kr
Jämshögs Folkhögskola	10	23	33	70%	312	289	1 150 000 kr
Litörina folkhögskola	10	70	70	100%	1 292	1 262	3 500 000 kr
Valjevikens folkhögskola	10	14	29	48%	390	330	700 000 kr
Albins folkhögskola	12	36	50	72%	598	569	1 800 000 kr
Eslövs folkhögskola	12	52	50	104%	416	425	2 600 000 kr
Folkhögskolan Hvilan	12	71	73	97%	540	476	3 550 000 kr
Fridhems folkhögskola	12	44	50	88%	775	607	2 200 000 kr
Furuboda folkhögskola	12	61	65	94%	485	485	3 050 000 kr
Glimåkra folkhögskola	12	66	68	97%	936	888	3 300 000 kr
Glokala folkhögskolan	12	80	119	67%	1 026	865	4 000 000 kr
Holma folkhögskola	12	0	0	0%	0	0	0 kr
Hyllie Park folkhögskola	12	151	152	99%	1 562	1 426	7 550 000 kr
Kvarnby folkhögskola	12	76	75	101%	1 151	1 096	3 800 000 kr
Malmö folkhögskola	12	38	36	106%	432	432	1 900 000 kr

Fortf. Deltagare och deltagarveckor (dv) per folkhögskola och län 2016

SKOLA	LÄNSKOD	ANTAL DELTAGARE	FÖRDELADE PLATSER	NYTTJADE PLATSER (%)	MÖJLIGA DV VT	FAKTISKA DV VT	BIDRAG
Munka folkhögskola	12	0	20	0%	0	0	0 kr
S:ta Maria folkhögskola	12	41	41	100%	0	0	2 050 000 kr
Skurups folkhögskola	12	22	25	88%	0	0	1 100 000 kr
Sundgårdens fhsk	12	28	41	68%	416	420	1 400 000 kr
Önnestads folkhögskola	12	36	40	90%	468	419	1 800 000 kr
Österlens folkhögskola	12	98	95	103%	1 118	794	4 900 000 kr
Östra Grevie folkhögskola	12	92	90	102%	1 456	1 070	4 600 000 kr
Katrinebergs folkhögskola	13	24	22	109%	390	213	1 200 000 kr
Löftadalens folkhögskola	13	37	37	100%	109	109	1 850 000 kr
Arb.rör. fhsk Viskadalen	14	0	0	0%	0	0	0 kr
Arb.rör. fhsk Göteborg	14	0	0	0%	0	0	0 kr
Axevalla folkhögskola	14	25	30	83%	338	338	1 250 000 kr
Billströmska folkhögskolan	14	0	0	0%	0	0	0 kr
Borås folkhögskola	14	0	0	0%	0	0	0 kr
Dalslands folkhögskola	14	22	22	100%	0	0	1 100 000 kr
Finska folkhögskolan	14	62	62	100%	729	578	3 100 000 kr
Folkhögskolan i Angered	14	53	60	88%	532	532	2 650 000 kr
Fristads folkhögskola	14	45	50	90%	442	378	2 250 000 kr
Grebbestads folkhögskola	14	16	16	100%	0	0	800 000 kr
Göteborgs folkhögskola	14	30	32	94%	0	0	1 500 000 kr
Hellidens folkhögskola	14	0	0	0%	0	0	0 kr
Helsjöns folkhögskola	14	0	0	0%	0	0	0 kr
Hjo folkhögskola	14	15	24	63%	0	0	750 000 kr
Hjälmarred folkhögskola	14	24	23	104%	0	0	1 200 000 kr
Interkulturella fhskn	14	0	0	0%	0	0	0 kr

Forts. Deltagare och deltagarveckor (dv) per folkhögskola och län 2016

SKOLA	LÄNSKOD	ANTAL DELTAGARE	FÖRDELADE PLATSER	NYTTJADE PLATSER (%)	MÖJLIGA DV VT	FAKTISKA DV VT	BIDRAG
Kvinnofolkhögskolan	14	42	43	98%	546	477	2 100 000 kr
Ljungkile folkhögskola	14	24	25	96%	0	0	1 200 000 kr
Nordiska folkhögskolan	14	0	0	0%	0	0	0 kr
S-ta Elisabets folkhögskola	14	0	0	0%	0	0	0 kr
Vara folkhögskola	14	11	20	55%	0	0	550 000 kr
Wendelsbergs folkhögskola	14	42	34	124%	468	434	2 100 000 kr
Geijerskolan	17	0	0	0%	0	0	0 kr
Ingesunds folkhögskola	17	9	0	0%	0	0	450 000 kr
Klarälvdalens folkhögskola	17	0	0	0%	0	0	0 kr
Kristinehamns fhsk KPS	17	14	14	100%	364	364	700 000 kr
Kyrkeruds folkhögskola	17	0	0	0%	0	0	0 kr
Molkoms folkhögskola	17	16	16	100%	0	0	800 000 kr
Fellingsbro folkhögskola	18	10	10	100%	0	0	500 000 kr
Hällefors folkhögskola	18	28	28	100%	491	493	1 400 000 kr
Karlskoga folkhögskola	18	33	37	46%	416	393	1 650 000 kr
Kävesta folkhögskola	18	0	0	0%	0	0	0 kr
Örebro folkhögskola	18	31	38	82%	482	486	1 550 000 kr
Bergslagens folkhögskola	19	41	59	69%	468	417	2 050 000 kr
Hästsportens folkhögskola	19	42	45	93%	364	368	2 100 000 kr
Tärna folkhögskola	19	23	36	64%	533	534	1 150 000 kr
Västerås folkhögskola	19	84	84	100%	968	949	4 200 000 kr
Brunnsviks folkhögskola	20	35	32	109%	468	402	1 750 000 kr
Fornby folkhögskola	20	63	64	98%	910	734	3 150 000 kr
Leksands folkhögskola	20	29	29	100%	0	0	1 450 000 kr
Malungs folkhögskola	20	0	0	0%	0	0	0 kr

Fortf. Deltagare och deltagarveckor (dv) per folkhögskola och län 2016

SKOLA	LÄNSKOD	ANTAL DELTAGARE	FÖRDELADE PLATSER	NYTTJADE PLATSER (%)	MÖJLIGA DV VT	FAKTISKA DV VT	BIDRAG
Mora folkhögskola	20	6	12	50%	52	45	300 000 kr
Sjöviks folkhögskola	20	59	60	98%	520	431	2 950 000 kr
Västansviks folkhögskola	20	0	0	0%	0	0	0 kr
Bollnäs folkhögskola	21	46	45	102%	390	360	2 300 000 kr
Forså folkhögskola	21	18	18	100%	0	0	900 000 kr
Färnebo folkhögskola	21	11	25	44%	297	285	550 000 kr
PRO:s folkhögskola	21	0	20	0%	0	0	0 kr
Västerbergs Folkhögskola	21	18	18	100%	0	0	900 000 kr
Håla folkhögskola	22	11	23	48%	260	247	550 000 kr
Härnösands folkhögskola	22	57	57	100%	546	567	2 850 000 kr
Mellansels folkhögskola	22	0	0	0%	0	0	0 kr
Ålsta folkhögskola	22	18	24	75%	326	296	900 000 kr
Örnsköldsviks folkhögskola	22	14	14	100%	0	0	700 000 kr
Birka folkhögskola	23	9	25	36%	0	0	450 000 kr
Bäckedals folkhögskola	23	0	0	0%	0	0	0 kr
Åreådalens folkhögskola	23	17	22	77%	0	0	850 000 kr
Dalkarlså folkhögskola	24	13	25	52%	312	226	650 000 kr
Edelviks folkhögskola	24	0	0	0%	0	0	0 kr
Medlefors folkhögskola	24	25	46	54%	338	256	1 250 000 kr
Solviks folkhögskola	24	0	0	0%	0	0	0 kr
Storåmans folkhögskola	24	0	0	0%	0	0	0 kr
Strömbäcks folkhögskola	24	0	0	0%	0	0	0 kr
Vindelns folkhögskola	24	0	10	0%	0	0	0 kr
Framnäs folkhögskola	25	32	23	139%	260	260	1 600 000 kr
Kalix folkhögskola	25	20	20	100%	208	158	1 000 000 kr

Forts. Deltagare och deltagarveckor (dv) per folkhögskola och län 2016

SKOLA	LÄNSKOD	ANTAL DELTAGARE	FÖRDELADE PLATSER	NYTTJADE PLATSER (%)	MÖJLIGA DV VT	FAKTISKA DV VT	BIDRAG
Malmöfältens folkhögskola	25	0	0	0%	0	0	0 kr
Sunderby folkhögskola	25	30	35	86%	546	551	1 500 000 kr
Sverigefinska fhskn	25	7	14	50%	129	148	350 000 kr
Tornedalens folkhögskola	25	6	10	60%	148	295	300 000 kr
Älvsby folkhögskola	25	10	22	45%	52	46	500 000 kr
Totalt		3 476	4 020	86%	39 277	35 678	173 800 000 kr

Antal deltagare per län 2010–2016

LÄN	LÄNSKOD	2014	2015	2016
Stockholm	01	164	250	375
Uppsala	03	0	3	11
Södermanland	04	34	51	97
Östergötland	05	22	87	179
Jönköping	06	37	77	179
Kronoberg	07	21	14	16
Kalmar	08	31	90	96
Gotland	09	0	14	43
Blekinge	10	45	66	131
Skåne	12	177	519	992
Halland	13	11	24	61
Västra Götaland	14	119	184	411
Värmland	17	0	26	39
Örebro	18	75	88	102
Västmanland	19	44	140	190
Dalarna	20	69	95	192
Gävleborg	21	53	82	93
Västernorrland	22	26	79	100
Jämtland	23	32	37	26
Västerbotten	24	55	54	38
Norrbottn	25	74	74	105
Totalt		1 089	2 054	3 476

Bilaga 2: Projektbeskrivning

BAKGRUND

I Sverige finns det från och med 1 juli 2016 154 folkhögskolor, varav 112 drivs av olika rörelser eller organisationer. Övriga folkhögskolor drivs av kommuner eller landsting/regioner.

Målet för den statliga folkbildningspolitiken är att *Folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället.*

All statsbidragsberättigad verksamhet på folkhögskola omfattas av statens fyra syften med stödet till folkbildningen:

- Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin.
- Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.
- Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället.
- Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.

Folkhögskolorna anordnar utifrån dessa syften folkbildningsverksamhet med olika inriktning. Utöver denna ordinarie kursverksamhet anordnar en del folkhögskolor även uppdragsutbildningar.

Folkhögskolorna har också haft en betydande roll som utbildningsanordnare sedan 1980-talet inom arbetsmarknadspolitiska insatser, exempelvis Kunskapslyftet (1997), SAGA (2002–2005), Studiemotiverande folkhögskolekurs/SMF (2010) och Etableringskurs på folkhögskola (2014).

Folkbildningsrådet vill, genom denna uppföljning, fördjupa kunskapen om de studiemotiverande kurserna och etableringskurserna. Vi vill belysa resultatet för deltagarna, betydelsen för folkhögskolorna och kursernas effekter på samhället.

Riktlinjer för återrapportering

Regeringens riktlinjer till Folkbildningsrådet beskriver följande om återrapportering av SMF-kurs och Etableringskurs på folkhögskola;

- *Folkbildningsrådet ska redovisa fördelade medel och antalet deltagare i de särskilda studiemotiverande kurserna för arbetslösa ungdomar som varken har grundläggande högskolebehörighet eller gymnasieexamen, för personer som fyllt 25 år inom jobb och utvecklingsgarantin. Folkbildningsrådet ska särskilt redovisa i vilken utsträckning dessa elever fortsatt i utbildning på folkhögskolans allmänna kurs.*
- *Folkbildningsrådet ska redovisa fördelade medel för, samt omfattning och innehåll i, de särskilt utformade utbildningarna för nyanlända inom etableringsuppdraget. Antal deltagare, deltagarnas utbildningsbakgrund och ålder ska anges.*

Utöver regeringens riktlinjer ska Folkbildningsrådet enligt avtal med Arbetsförmedlingen redovisa statistik, erfarenheter och eventuella slutsatser.

VAD ÄR EN STUDIEMOTIVERANDE FOLKHÖGSKOLEKURS?

Studiemotiverande folkhögskolekurs är en utbildningsinsats som genomförs av folkhögskolorna på uppdrag av Arbetsförmedlingen. Det är en tre månader lång kurs med syfte att motivera till fortsatta studier. Målgruppen är arbetssökande som varken har grundläggande högskolebehörighet eller gymnasieexamen.

Studiemotiverande folkhögskolekurs ska bedrivas på heltid och vara en motiverande och förberedande utbildning som kan innehålla kurser av orienterande, repeterande och motivationshöjande karaktär. En central del ska vara att träna på studieteknik med inriktning på ämnen som samhällskunskap, svenska, engelska och matematik. Kursen anpassas utifrån gruppen och deltagarnas erfarenheter och behov. Man jobbar ofta praktiskt, i mindre grupper, med anpassat tempo och med dialog och reflektion. När kursen är slut ska deltagaren få ett kursintyg.

Insatsens första år var 2010 och år 2016 permanentades den. Under 2015 gick 3 543 personer en SMF-kurs, och totalt från och med insatsens början har cirka 22 000 deltagit vid en kurs. Kurserna bedrivs år 2016 på 124 folkhögskolor.

Tidigare uppföljningar

Folkbildningsrådet har gjort årsvisa regeringsrapporter där resultatet av deltagarundersökningar, riktade till deltagare i de studiemotiverande kurserna

under åren 2010–2013, finns presenterade. 2013 års deltagarundersökning visar att 72 procent har blivit motiverade till fortsatta studier, att drygt hälften har fått ökat självförtroende och att nio av tio skulle rekommendera sina vänner att delta i en studiemotiverande kurs.

Folkbildningsrådets utvärdering *Steget vidare* handlar om deltagare på folkhögskolornas långa kurser (2013) och om deltagare på de Studiemotiverande kurserna. De huvudsakliga slutsatserna avseende SMF-deltagarna har sammanfattats i 2015 års rapport till Arbetsförmedlingen. Resultatet visar att deltagarna som går en studiemotiverande kurs delvis är en ny målgrupp, där såväl andelen unga som andelen män, är större jämfört med de långa allmänna och särskilda kurserna. Ytterligare en skillnad är att deltagarna har kortare formell utbildning. Nästan alla intervjuade anser att studierna på folkhögskola har förbättrat deras förutsättningar på arbetsmarknaden och att de känner ett ökat självförtroende.

Alla rapporter finns på Folkbildningsrådet webbplats. Arbetsförmedlingen har gjort effektutvärderingen *Redovisning av Regeringens uppdrag A2014/2021/A* 2015-08-14. Den visar att deltagarna i de studiemotiverande kurserna lämnar arbetslösheten för övergång till ordinarie studier i större utsträckning jämfört med jämförelsegruppen.

VAD ÄR EN ETABLERINGSKURS PÅ FOLKHÖGSKOLA?

Etableringskurs på folkhögskola är en utbildningsinsats som genomförs av folkhögskolorna tillsammans med Arbetsförmedlingen. Deltagarna på etableringskursen ingår i Arbetsförmedlingens etableringsplan. Målgruppen är personer som omfattas av lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (2010:197).

Etableringskurs på folkhögskola pågår i sex månader och på heltid. Kursen ska innehålla studier i svenska språket samt arbetsförberedande och orienterade insatser med syfte att öka deltagarens möjlighet till arbete. Detta kan exempelvis innebära arbete med demokrati, samhällets struktur och kultur eller kunskap om det vardagspraktiska livet. Kursen förutsätter att studierna anpassas utifrån gruppens och deltagarens behov. När kursen är slut ska deltagaren få ett kompetensintyg och en individuell plan, vilka ska ligga till grund för deltagarens framtida sysselsättning.

Uppdraget påbörjades år 2014 då 1 089 personer deltog i etableringskurs på folkhögskola. År 2015 deltog 2 054 deltagare. Kurserna bedrivs år 2016 på 114 folkhögskolor.

Tidigare uppföljning

Våren 2015 gjorde Folkbildningsrådet en kvalitativ uppföljning av Etableringskurs på folkhögskola. Den visar att deltagarna huvudsakligen är nöjda med kursen. Studietiden på folkhögskola innebär en social trygghet och nätverk, nya vänner samt struktur i vardagen.

Kursen kan också ha särskild betydelse för kvinnors etablering då den tillvaratar kvinnors erfarenheter och framtids tankar genom att de upptäcker andra yrkesområden och fortsatta vägval.

Folkhögskolornas förmåga att arbeta med värden som handlar om att stärka deltagarens självkänsla, bejaka deltagarnas ambition att komma vidare lyfts fram som ett viktigt verktyg och metod i det goda resultatet.

Trots goda resultat pekar uppföljningen också på sakfrågor som behöver utvecklas. Exempelvis efterfrågas långsiktig planering, uppbyggnad av externa nätverk kring kursens upplägg samt metoder för systematiskt kvalitetsarbete.

UPPFÖLJNINGENS MÅL OCH FRÅGEOMRÅDEN

Uppföljningens mål är att belysa resultatet för deltagarna, betydelsen för folkhögskolorna, betydelsen ur Arbetsförmedlingens perspektiv, samt att analysera samhällseffekterna av Studiemotiverande folkhögskolekurs och Etableringskurs på folkhögskola.

Uppföljningen ska beakta regeringens och Arbetsförmedlingens målbeskrivning inom respektive uppdrag.

Genomförande av uppföljningen ska utgå från nedanstående dimensioner:

- kursen sedd som uppdragsutbildning på folkhögskola
- kursen sedd som arbetsmarknadsåtgärd på folkhögskola
- kursen som kontaktyta med civilsamhället
- kursen som folkbildning

Analysmodell för etablering

Perspektiv/ dimensioner	Deltagar- perspektiv	Folkhögskole- perspektiv	Arbets- förmedlingens perspektiv
Kursen som uppdrags- utbildning			
Kursen som arbetsmarknads- åtgärd			
Kursen som kontaktyta med civilsamhället			
Kursen som folkbildning			

Analys:
Folkbildningens fyra syften
Etablering i samhället

Resultatet ska också relateras till det folkbildningspolitiska målet.

Uppföljningen ska som en del av ovanstående analys uppmärksammas;

- hur kursinnehållet/upplägget påverkar resultatet
- varför vissa SMF-deltagare väljer att studera vidare och vissa inte
- hur nyanlända kvinnors situation och förutsättningar ser ut
- samt på vilket sätt Etableringskursen kan stötta kvinnors väg till ett arbete.

Redovisningen ska vara könsuppdelad. Avseende den studiemotiverande kursen ska den äldre målgruppen (dvs. de som fyllt 25 år och äldre) redovisas i särskild ordning.

Insatserna SMF och Etableringskurs på folkhögskola ska särredovisas, vilket innebär att två rapporter ska utarbetas.

METOD OCH URVAL

Uppföljningen genomförs t.ex. med hjälp av intervjuer, fokusgruppsamtal, deltagandeobservationer och statistik. Statistiskt underlag och dokumentanalys används för att ge en bakgrundsbeskrivning av verksamheten och som input till det kvalitativa arbetet. De dokument som ska analyseras inbegriper statens riktlinjer, Arbetsförmedlingens interna riktlinjer, avtal och Folkbildningsrådets villkor och anvisningar.

Den kvalitativa delen av uppföljningen ska göras med företrädare för:

- folkhögskolornas ledning/kursansvariga,
- deltagare; minst 30 SMF:are och 30 nyanlända (med tolk vid behov),
- om möjligt fyra lokala arbetsförmedlingar

Intervjuer med deltagare och folkhögskolornas ledning/kursansvariga ska göras på minst 10 folkhögskolor. Urvalskriterier vid val av skolor är att;

- ha så jämn fördelning som möjligt mellan
 - skolor som endast bedriver SMF
 - skolor som endast bedriver Etablering (samma antal skolor som endast bedriver SMF)
 - skolor som bedriver verksamhet inom båda uppdragen
- ha en geografisk spridning över landet
- skolor från storstad och landsbygd ska vara representerade
- skolor med stor respektive mindre uppdragsverksamhet ska vara representerade (har man utarbetat långsiktiga alternativa spår för deltagarna eller inte?)
- de olika ägandeformerna ska vara representerade

Avgränsningar

En återupprepning av tidigare enkätstudier bör undvikas vid denna uppföljning. En sammanställning av genomförda deltagarundersökningar avseende SMF-deltagare finns i bilaga 1.

Kopplingar till andra projekt och uppdrag

Uppföljningen har kopplingar till folkhögskolornas arbete med Allmän kurs, Yrkeskurser inom bristyrken samt verksamhet för asylsökande.

Uppföljningen av SMF och Etableringskurs på folkhögskola ska samordnas med motsvarande uppföljning som görs avseende asylverksamheten. Tanken är att som nästa steg göra en gemensam metautvärdering avseende dessa tre insatser.

PROJEKTORGANISATION

Projektägare:	Maria Graner, Generalsekreterare Folkbildningsrådet
Projektledare:	Erik Lindell, Utvecklingschef Furuboda folkhögskola
Projektgrupp:	Erik Lindell, Jens Lejhall, Regionutvecklare VGR, Erica Righard, PhD associate professor
Styrgrupp:	Eva Åström, Utvärdering Folkbildningsrådet, Lena Östlund, Handläggare SMF Folkbildningsrådet, Ingela Johansson, Handläggare Etableringskurs Fbr, Torvald Åkeson, Handläggare Asylverksamheten Fbr
Referensperson:	Viveka Carlsson, Kvalificerad handläggare Af, Marie Lindbäck, Kvalificerad handläggare Af

TIDPLAN

Sept	Uppföljningsplan avstämd med styrgrupp och GS
Sept	Tillsätta utredare
13 okt	Styrgruppsmöte; kl. 10–12
14 okt	Slutlig uppdragsbeskrivning och uppstart av uppdraget
15 nov	Leverera statistikbeställning till SCB
19 dec	Styrgruppsmöte inklusive referenspersoner; kl. 10–12
31 dec	Kvalitativ insamling avseende folkhögskolorna klart
2 feb-2017	Styrgruppsmöte; kl. 10–12 Delrapportering
13 feb	Statistikleverans från SCB
22 feb	Årlig rapportering Folkbildningsrådet till Arbetsförmedlingen
1 april	Leverans av preliminär slutrapport
7 april	Styrgruppsmöte inklusive referenspersoner; kl. 10–12
15 april	Rapport klar för tryck
15 Maj	Klar rapport för spridning

KOMMUNIKATION

Uppföljningsrapporten kommer att spridas till de departement, myndigheter och forum som berör folkbildningen, civilsamhället och arbetsmarknadsfrågor.

Eventuellt i samarbete med aktörer/verksamheter som:

- RIO, SKL och Arbetsförmedlingen
- Asyluppföljningen och ordinarie verksamhet

Exempel på lämpliga sammanhang:

- Webben och sociala medier
- Biblioteksmässan
- Reglab
- Folkbildarforum
- Ungdomsstyrelsen
- Almedalen

ETABLERINGSKURS PÅ FOLKHÖGSKOLA har funnits sedan 2014. Den bygger på ett samarbete mellan landets folkhögskolor och Arbetsförmedlingen. Etableringskurs på folkhögskola är en av de insatser som kan ingå i den så kallade etableringsplan som Arbetsförmedlingen har i uppdrag att upprätta för människor som kommer nya till Sverige och får uppehållstillstånd här.

Under 2016 erbjöds etableringskursen vid 108 folkhögskolor och nästan 3500 personer deltog.

I rapporten uppmärksammas bland annat samarbetet mellan folkhögskolorna och Arbetsförmedlingen, hur olika sätt att organisera kursen påverkar dess folkbildningsmässighet samt kursens betydelse för deltagarnas etablering.

Uppföljningen har genomförts av:

Erik Lindell, Furuboda folkhögskola

Erica Righard, Malmö högskola

Jens Lejhall, Västra Götalandsregionen